

Alþingi
Nefndasvið Austurstræti 8-10
150 REYKJAVÍK

Reykjavík 3.10.2019
Tilvísun: 201909-0005

Efni: Umsögn um frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2020, frumvarp til laga um breytingar á ýmsum lögum vegna fjárlag fyrir árið 2020 og frumvarpi til laga um breytingar á lögum um tekjuskatt og lögum um staðgreiðslu opinberra gjalda, 1., 2. og 3. mál.

Alþýðusamband Íslands hefur fengið til umsagnar frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2020, frumvarp til laga um breytingar á ýmsum lögum vegna fjárlag fyrir árið 2020 og frumvarpi til laga um breytingar á lögum um tekjuskatt og lögum um staðgreiðslu opinberra gjalda, 1., 2. og 3. mál.

ASÍ leggur í mati sínu á stefnu og framkvæmd opinberra fjármála áherslu á að sé stutt við markmið kjarasamninga í efnahags- og peningamálum, þar endurspeglar þau loforð sem stjórnvöld gáfu launafólki í yfirlýsingu sinni í tengslum við samningana og að félagslegt öryggi og framþróun sé ávallt í forgrunni.

Miðstjórn ASÍ fjallaði um fjárlagafrumvarpið á fundi sínum þann 18. september síðastliðnum. Í ályktun fundarins segir:

*Miðstjórn ASÍ fagnar því að loks liggi fyrir nýjar tillögur stjórnvalda að breytingum á tekjuskattkerfinu sem beðið hefur verið með mikilli eftirvæntingu. **Breytingarnar skila sér hins vegar of seint í vasa launafólks og stjórnvöld bregðast hlutverki sínu við að láta þá sem eru aflögufærir greiða réttlátan hlut til samfélagsins til að tryggja viðunandi fjármögnun velferðar og samfélagsinnviða.***

Frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2020 er lagt fram á grundvelli breyttrar fjármálastefnu fyrir árin 2018-2022 sem samþykkt var á Alþingi í júní síðastliðnum. Gert er ráð fyrir að ríkissjóður

verði á komandi ári rekinn í jafnvægi sem er umtalsverð breyting frá fyrri áætlun sem gerði ráð fyrir hátt í 30 milljarða króna afgangi af ríkisrekstrinum. Vegna innbyggðra veikleika í fjármálastefnu undanfarinna ára var stjórnvöldum síðastliðið vor nauðugur einn kosturinn að leggja fram breytingar á þeirri fjármálastefnu sem samþykkt var við upphaf kjörtímabilsins og bregðast þannig við afkomuvanda sem fyrirséð var að kæmi upp um leið og hægði á umsvifum í efnahagslífinu. Endurmat á afkomuhorfum hins opinbera leiddi þá í ljós að nauðsynlegt yrði að grípa til víðtækra aðhaldsaðgerða til að halda afkomu ríkissjóðs innan ramma fjármálastefnunnar.

ASÍ hefur verið í hópi þeirra sem gagnrýnt hafa fjármálastefnuna og ítrekað bent á að áætlanir í opinberum fjármálum hafi á síðustu árum byggt á mjög hagfelldum forsendum um efnahagsþróun og treyst hefur verið á tímabundna aukningu tekna í uppsveiflu. Lítið hefur þannig mátt út af bregða til þess að áætlanir stæðust ekki og tekjur dygðu ekki til að fjármagna nauðsynleg útgjöld. Í ljósi þessa hefur ASÍ einnig verið gagnrýnið á að í uppgangi síðustu ára hafi tekjustofnar verið veiktir um of t.d með afnámi auðlegðarskatts og lækkun veiðigjalda auk þess sem látið hefur verið hjá líða að sækja auknar tekjur t.a.m. til ferðapjónustunnar. Afleiðingar þessarar stefnu birtast með skýrum hætti í fjármálaáætlun og frumvarpi til fjárlaga fyrir komandi ár þar sem beitt er aðhaldsaðgerðum og takmörkun á launabótum sem í reynd leiðir til raunlækkunar á fjárframlögum sem stofnanir munu að óbreyttu þurfa að mæta með aðhaldi í rekstri og/eða niðurskurði á þjónustu. Slíkar aðgerðir munu hafa mest áhrif í viðkvæmri starfsemi heilbrigðis- og velferðarþjónustunnar. ASÍ ítrekar því gagnrýni sína á að opinber grunnþjónusta sé nýtt sem hagstjórnartæki til að jafna sveiflur í ríkisrekstrinum. Slíkt samrýmist ekki hugmyndum um ábyrga hagstjórn og félagslegar framfarir.

Efnahagsforsendur frumvarpsins byggja á spá Hagstofu Íslands frá því í maí síðastliðnum sem gerir ráð fyrir lítilsháttar samdrætti í ár en að hagvöxtur taki við sér strax á næsta ári. Verði efnahagsþróun óhagfelldari er lítið sem ekkert svigrúm í ríkisrekstrinum til að mæta því. Gert er ráð fyrir að verðlag hækki um 3,2% á komandi ári og launavísitala um 5,5%. Þá gerir launaforsenda frumvarpsins ráð fyrir því að laun ríkisstarfsmanna hækki um 3% á árinu 2020 en við mat á þeirri forsendu er rétt að hafa hugfast að ósamið er við þorra ríkisstarfsmanna sem hafa verið með lausa kjarasamningar frá því í vor og forsendan byggir á því að kaupmáttarþróun opinberra starfsmanna verði neikvæð.

Tekjuöflun – Skattalækkun skilar sér of seint til lágtekjufólks og of lítilla tekna aflað

Áformaðar eru verulegar breytingar á tekjuskattskerfi einstaklinga til að mæta loforðum stjórnvalda í tengslum við kjarasamninga á almennum vinnumarkaði sl. vor. Tekið verði upp

þriggja þrepa tekjuskattskerfi með nýju lágtekjuþrepi sem taki gildi í tveimur áföngum á árunum 2020 og 2021. Þannig er áætlað að þriðjungur breytinganna taki gildi á árinu 2020 og tveir þriðju 2021. **ASÍ mótmælir því harðlega að ekki standi til að efna loforð um skattalækkanir til handa tekjulægstu hópum samfélagsins fyrir en núgildandi kjarasamningstímabil er hálfnað.** Fyrir liggur að skattbyrði þessa hóps hefur aukist langt umfram aðra á síðustu árum og loforð um leiðréttingu þar á vógu þungt við gerð kjarasamninga á almennum vinnumarkaði síðatliðið vor. Í ályktun miðstjórnar ASÍ frá 18. september sl. segir m.a.:

Miðstjórn ASÍ fagnar því að loks liggi fyrir nýjar tillögur stjórnvalda að breytingum á tekjuskattkerfinu sem beðið hefur verið með mikilli eftirvæntingu. Breytingarnar skila sér hins vegar of seint í vasa launafólks og stjórnvöld bregðast hlutverki sínu við að láta þá sem eru aflögufærir greiða réttlátan hlut til samfélagsins til að tryggja viðunandi fjármögnun velferðar og samfélagsinnviða.

Lág- og millitekjufólki sem hefur á síðustu árum borið sífellt þyngrri skattbyrðar var í kjölfar kjarasamninga síðastliðið vor lofað umbótum á skattkerfinu til að auka ráðstöfunartekjur og snúa þessari óheillaþróun við. Að ekki standi til að efna loforðið að fullu fyrir en um mitt samningstímabilið veldur þess vegna verulegum vonbrigðum. Launafólk, öryrkjar og aldraðir sem hafa lágar tekjur hafa ekki tíma til að bíða svo lengi – þau þurfa léttari skattbyrði strax.

ASÍ telur að umræddar tillögur um breytingar á tekjuskattkerfinu séu fyrsta skref í átt að nauðsynlegum endurbótum á skattkerfinu en leggur áherslu á að áfram þurfi að vinna að úrbótum sem auka jöfnuð og bæta tekjuöflun. Í því samhengi er nauðsynlegt að horfa einnig til samspils tekjuskattkerfisins og tilfærslukerfa vaxta-, húsnæðis- og barnabóta svo tryggt sé að breytingarnar skili tilætlaðir lækkun á skattbyrði lág- og millitekjufólks. Lækkun vaxtabóta á árinu 2020 verður t.a.m. til þess að ávinningur lágtekjufólks, sem á lítið eigið fé í sínu húsnæði, af breytingum á tekjuskattkerfinu þurrkast út þannig að skattbyrði eykst í reynd. Þá áréttar ASÍ mikilvægi þess að fulltrúar launafólks hafi aðkomu að áframhaldandi vinnu og tillögugerð um breytingar á skattkerfinu.

Samkvæmt tillögunum verður áfram heimild til samsköttunar sambúðaraðila en með nýju grunnþrepi dregur úr áhrifum heimildar til samnýtingar skattþrepa. Ísland er eitt fárra ríkja þar sem samsköttun er enn við lýði og hefur það annars staðar þótt brjóta í bága við markmið um jafnrétti kynjanna. Markmiðið ætti að vera að skattkerfið stuðli að fjárhagslegu sjálfstæði einstaklinga innan sambúðar.

Tillögur um breytingar á tekjuskattskerfi einstaklinga lækka tekjur ríkissjóðs um 5,5 milljarða á árinu 2020 samkvæmt tekjuáætlun frumvarpsins og um 21 milljarð á ári þegar þær verða að fullu komnar til framkvæmda á árinu 2021.

Ráðgert er samkvæmt frumvarpi til fjárlaga að leggja á nýja græna skatta vegna urðunar úrgangs og flúoraðra gróðurhúsalofttegunda sem skila eiga 1,5 milljarði í auknar tekjur á árinu 2020 og 2,5 milljörðum þegar þeir verða að fullu komnir til framkvæmda á árinu 2021. Áætlað er að urðunarskatturinn nemi um 6.000 kr. á fjögurra manna fjölskyldu á árinu 2020 en útfærsla á innheimtu urðunarskatts sem vinna þarf í samráði við sveitarfélögin liggur ekki fyrir.

Þá er í forsendum frumvarpsins gert ráð fyrir að tekjur ríkissjóðs aukist um 900 milljónir kr. á árinu 2020 vegna breytinga á skattlagningu ökutækja og eldsneytis en vinnu við útfærslu á þeim breytingum er ólokið. Óljóst er hvort og þá hvernig þær breytingar sem hér um ræðir tengjast fjármögnun samgönguframkvæmda sem kveðið er á um í nýundirrituðum samgöngusáttmála ríkis og sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu. Að því er fram kemur í upplýsingum frá stjórnvöldum er fyrirhugað að fjármagna 60 milljarða af þeim 120 milljarða króna framkvæmdum sem farið verður í á næstu 15 árum með s.k. sérstakri fjármögnun sem m.a. felur í sér endurskoðun gjalda af ökutækjum og umferð í tengslum við orkuskipti. ASÍ leggur áherslu á að fyrirkomulag gjaldtöku af umferð og ökutækjum er verulegt hagsmuna- og kjaramál fyrir allan almenning og því mikilvægt að sjónarmið launafólks séu höfð að leiðarljósi við þá endurskoðun sem framundan er. Þá áréttar ASÍ mikilvægi þess að stjórnvöld tryggi að fjármögnun opinberra þjónustu og innviðaframkvæmda miði ávallt að því að dreifa birgðunum og stuðla að jöfnuði.

Áform eru samkvæmt tekjuáætlun frumvarpsins um að gjaldtaka af ferðamönnum skili 2,5 milljörðum í auknar tekjur á árinu 2020. Sú gjaldtaka er með öllu óútfærð og í greinagerð frumvarpsins er fjallað um að áformin kunni að koma til endurskoðunar. Stjórnvöld hafa nú um árabíl haft uppi fyrirætlanir um gjaldtöku á ferðaþjónustuna án þess að til hennar hafi komið þrátt fyrir gríðarlegan vöxt greinarinnar á undanförunum árum. Enn er óljóst hvernig nálgast á málið og hvort raunveruleg áform eru um gjaldtöku en núverandi skattaívilnun til ferðaþjónustunnar í gegnum lægra þrep virðisaukaskatts nemur tæpum þrjátíu milljörðum króna árlega.

Heildaráhrif áformaðra skattkerfisbreytinga á árinu 2020 og þegar samþykktu breytinga sem taka gildi á árinu eru metin 6 ma.kr. til hækkunar á tekjum sem til eru komnar vegna hækkunar kolefnagjalds, nýrra grænna skatta, gjaldtöku á ferðamenn, auknu skattaeftirliti og breytingum á skattlagningu ökutækja og eldsneytis. Lækkun tryggingargjalds, breyting á tekjuskattskerfinu og aukinn stuðningur við orkuskipti lækka tekjur um 9,7 milljarða. Áætlað er því að skattkerfisbreytingar lækki tekjur ríkissjóðs um samtals 3,7 milljarða króna á árinu

2020 en vegna óljósra áforma varðandi gjaldtöku af ferðamönnum má ætla að sú fjárhæð gæti numið um 6 ma.kr. Til viðbótar þessu koma um 23 ma.kr. áhrif af breytingum á tekjuskattskerfinu og grænum sköttum sem verða að fullu innleiddar árið 2021.

ASÍ hefur ítrekað lýst áhyggjum sínu af því að of langt hafi verið gengið í að rýra tekjustofna ríkisins á undanförunum árum. Fyrirhugaðar breytingar munu ganga enn lengra í þeim efnum án þess að áform séu um að styrkja aðra tekjustofna ríkisins á móti. **ASÍ hefur í kröfum sínum um umbætur á tekjuskattskerfinu lagt ríka áherslu á að breytingarnar verði ekki nýttar til þess að lækka tekjur ríkissjóðs, draga úr getu hans til þess að standa undir velferðarþjónustu og nauðsynlegri uppbyggingu samfélagsinnviða og/eða auka áherslur á notendagjöld og nefskatta sem draga úr jöfnunaráhrifum skattkerfisins.**

Nú þegar hægir á umsvifum í hagkerfinu duga tekjustofnar ríkisins ekki fyrir nauðsynlegum útgjöldum til velferðar og innviða og er gert ráð fyrir talsverðum aðhaldsaðgerðum til að vinna á móti tekjutapi ríkissjóðs bæði vegna minni umsvifa og skattalækkunaráforma. Þannig er gerð almenn 2% aðhaldskrafa á öllum sviðum að heilbrigðis-, öldrunarstofnunum og skólum undanskildum þar sem aðhaldskrafan er 0,5% auk þess sem launabætur til stofnanna hafa verið takmarkaðar við 3% á árinu 2020.

ASÍ telur því nauðsynleg að samhliða ofangreindum skattkerfisbreytingum verði aðrir tekjustofnar ríkisins styrktir með það að markmiði að styrkja tekjuöflunar- og jöfnunarhlutverk skattkerfisins. Í því miði telur ASÍ að stjórnvöld eigi að horfa m.a. til upptöku á ofurlaunaskatti, auðlegðarskatti og sanngjörnu afgjaldi fyrir auðlindanýtingu.

Þessa afstöðu áréttar miðstjórn ASÍ í ályktun sinni um fjárlagafrumvarpið:

Verkalýðshreyfingin áréttar mikilvægi samspils tekjujöfnunar- og tekjuöflunarhlutverks skattkerfisins og ítrekar afstöðu sína um nauðsyn þess að breytingu á tekjuskattskerfinu fylgi áform um að styrkja aðra tekjustofna s.s. með upptöku hátekjuskatts á ofurlaun, hækkun fjármagnstekjuskatts og sanngjörnu afgjaldi fyrir auðlindanýtingu. Vandí ríkisfjármálastefnunnar sem byggt hefur á því að treysta á auknar tekjur í uppsveiflu og veikja tekjustofna hefur nú raungerst. Til að halda afkomu ríkissjóðs í jafnvægi reynist nauðsynlegt að beita aðhaldi og svigrúm til nauðsynlegra samfélags- og velferðarumbóta verður takmarkað. Þetta birtist m.a. í fjárlagafrumvarpinu í ófullnægjandi fjármögnun sjúkráðsþjónustunnar sem stöðugt glímir við rekstrarvanda og niðurskurðarkröfu sem bitnar á þjónustu við sjúklinga og veldur óhóflegu álagi á starfsfólk ár eftir ár. Lífeyrisþegar og atvinnuleitendur sitja eftir og fá langt um minni kjarabætur en lágtekjufólk á vinnumarkaði. Engum fjármunum er varið í marglofaðar umbætur á greiðslukerfi almannatrygginga og þjónustu við einstaklinga með skerta starfsgetu. Þrátt fyrir vaxandi atvinnuleysi og

brýna þörf fyrir stuðning við atvinnuleitendur af erlendum uppruna eru engin áform um auknar vinnumarkaðsaðgerðir og þjónustu við atvinnuleitendur. Framlög til framhaldsfræðslukerfisins sem þjónustar þá hópa á vinnumarkaði sem hafa minnsta menntun lækka umtalsvert á sama tíma og við blasir að umbreytingar sem nú eiga sér stað á vinnumarkaði munu koma verst niður á þessum hópum. Við þetta bætast fréttir af fyrirhuguðum vegtollum vegna samgönguumbóta sem munu leggjast þyngst á tekjulægstu hópanna.

Við sættum okkur aldrei við skattkerfisbreytingu sem lág- og millitekjufólk greiðir sjálft fyrir með veikara velferðarkerfi, verri innviðum, notendagjöldum og auknum nefsköttum. Við viljum sanngjarnt skattkerfi sem eykur jöfnuð og fjármagnar velferð.

Athugasemdir við einstaka greinar í frumvarpi til laga um tekjuskatt og staðgreiðslu opinberra gjalda, 3. mál

5. gr. – Athugið að í greininni eru tilgreind röng innheimtuhlutföll tekjuskatts

Í a og b lið eru breytinga á innheimtuhlutfalli í staðgreiðslu frá og með 1. janúar 2021 og lagt til að innheimtuhlutfall í fyrsta þrepi fari úr 22,5% í 20,6% og nýtt miðþrep verði 22,75%. Þessi hlutföll eru í ósamræmi við breytingar í 1. gr. frumvarpsins og eiga við um innheimtuhlutföll í staðgreiðslu á árinu 2020 sem tilgreind eru í 7 gr. Rétt innheimtuhlutföll til samræmis við ákvæði í 1.gr. eru í a-lið 17% og í b-lið 23,5%.

3. og 4. gr. – Viðmið um þróun fjárhæðarmarkna og persónuafsláttar eftir 2021 vantar

Þá vekur ASÍ athygli á því að samkvæmt frumvarpi um breytingar á lögum um tekjuskatt og staðgreiðslu, 3. máli er í 3 gr. framlengt ákvæði til bráðabirgða um breytingar á viðmiðum fjárhæðarmarkna tekjuskattsstofns sem kveður á um að fjárhæðarmörk breytist í hlutfall við vísitölu neysluverðs í stað launavísitölu til ársins 2021. Sömuleiðis er í b-lið 4.gr. kveðið á um þau viðmið sem hafa skuli til grundvallar við breytingu á fjárhæð persónuafsláttar vegna áranna 2020 og 2021. Hins vegar er ekki að finna í frumvarpinu nein ákvæði um þróun fjárhæðarmarkna tekjuskattsstofns og persónuafsláttar eftir árið 2021 og þau munu því að óbreyttu aftur taka breytingum skv. núgildandi lögum, þ.e. fjárhæðarmörk skv. launavísitölu og persónuafsláttur skv. vísitölu neysluverðs. Í greinagerð með frumvarpinu og við kynningu fjármálaráðherra á tillögum um breytingar á tekjuskattskerfinu er fjallað um að eftir árið 2021, þegar breytingarnar hafi að fullu verið innleiddar, skuli fjárhæðarmörk og persónuafsláttur þróast skv. sama viðmiði sem verði verðbólga að viðbætti framleiðni aukningu. Útfærsla þessa liggur ekki fyrir en ASÍ leggur ríka áherslu á að svo sé og

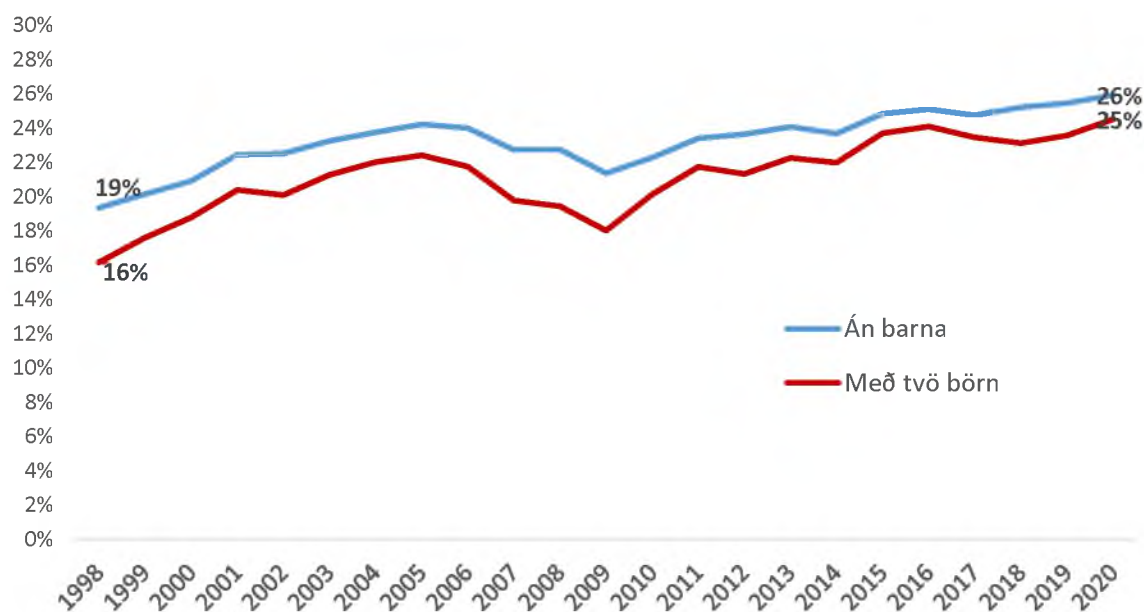
tryggt að ekki myndist að nýju það misræmi í þróun tekjumarka og persónuafsláttar sem á stóran þátt í því að skattbyrði tekjulægstu hópanna hefur aukist mun meira en þeirra tekjuhærri á síðustu árum.

Barnabætur

- Framlög til barnabóta aukast um 1 milljarð króna að nafnvirði frá fjárlögum yfirstandandi árs. Að raunvirði hafa framlög til barnabóta heldur aukist á síðustu tveimur árum eftir mikla lækkun á árunum eftir 2010 en eru þó enn nokkuð lægir en þá. Til samræmis við yfirlýsingu stjórnvalda í tengslum við kjarasamninga síðastliðið vor gerir frumvarpið ráð fyrir hækkun á skerðingarmörkum barnabóta úr 300.000 kr. í 325.000 kr. á mánuði. Frumvarpið gerir hins vegar ekki ráð fyrir að grunnfjárhæðir barnabóta hækki sem þýðir að grunnbætur rýrna að raungildi og einungs þeir foreldrar sem hafa tekjur yfir 325.000 kr. á mánuði fá hækkun barnabóta.
- ASÍ leggur áhersla á að barnabótakerfið verði eftir frekar til að jafna framfærslubyrði lág- og millitekjufjölskyldna með börn. Til að svo megi verða þarf að draga frekar úr tekjuskerðingum og tryggja að bótafjárhæðir og skerðingarmörk fylgi verðlags- og launaþróun yfir tíma.
- Skattbyrði þess sem hafa tekjur við neðri fjórðungsmörk og hafa tvö börn á framfæri er nú rétt um 1 prósentustigi lægri en barnlausra þess með sömu tekju. Skattbyrði tekjuhærri þess með og án barna er hin sama.

Samanburður á skattbyrði þess með og án barna

Tekjur við neðri fjórðungsmörk

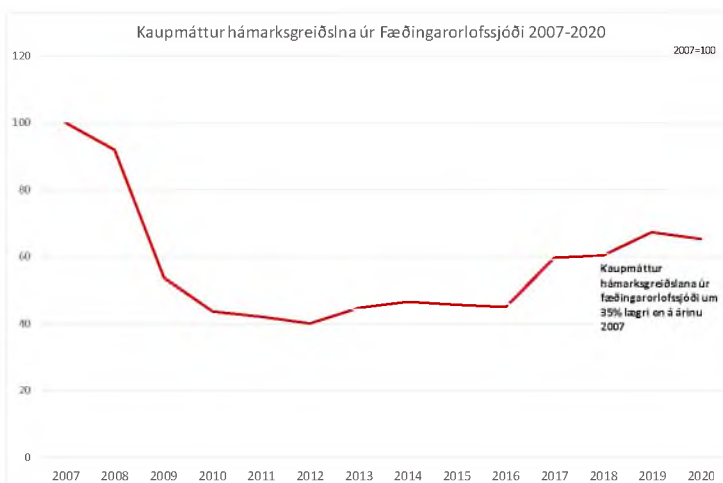

Heimild: RSK, Hagstofa Íslands, Þjóðskrá, útreikningar ASÍ

Fæðingarorlof – nýtum tækifærið til að jafna réttindi foreldra til fulls

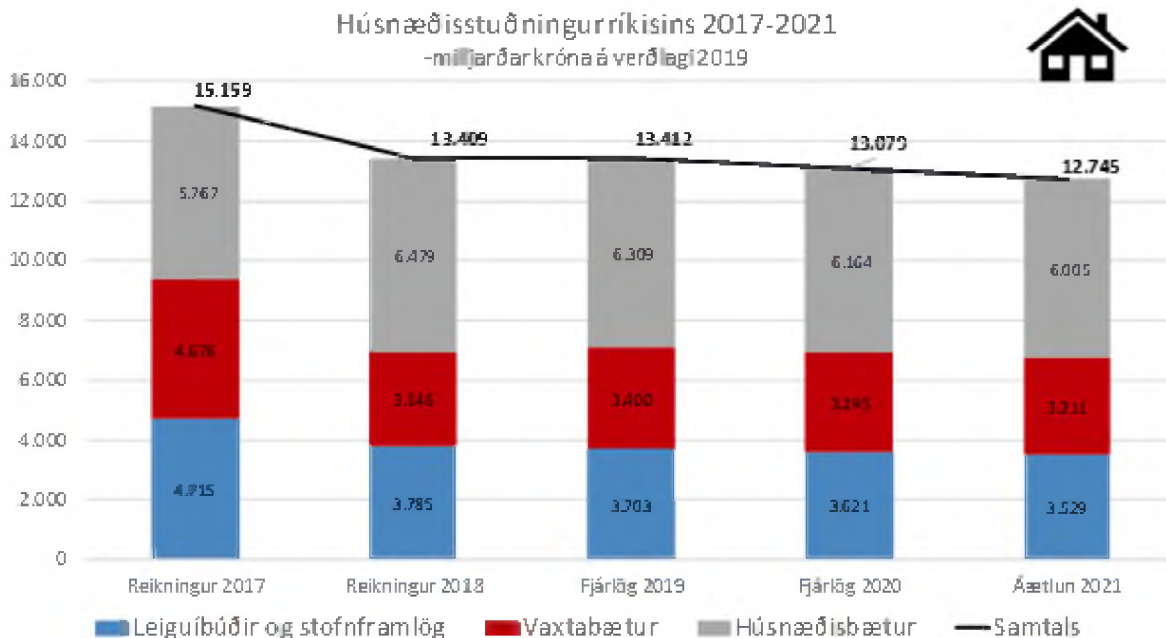
- ASÍ fagnar áformum um að fæðingarorlof verði lengt úr 9 í 12 mánuði til samræmis við loforð í yfirlýsingu stjórnvalda vegna kjarasamninga. Breytingin tekur gildi í tveimur áföngum, sá fyrri á árinu 2020 þegar orlofið fer úr 9 í 10 mánuði og hinn síðari á árinu 2021 úr 10 í 12 mánuði. Þegar breytingin hefur að fullu tekið gildi árið 2021 verður sjálfstæður réttur foreldris til fæðingarorlofs 5 mánuðir auk sameiginlegs tveggja mánaða réttar sem foreldrar skipta að eigin ósk. Fæðingarorlofskerfið er eitt mikilvægasta verkfæri sem stjórnvöld hafa til þess að stuðla að kynjajafnrétti á vinnumarkaði og mikilvætt að standa vörð um það hlutverk. ASÍ telur því að stjórnvöld ættu að nýta tækifærið sem felst í lengingu fæðingarorlofsins og taka skrefið til fullt í að jafna réttindi foreldra í kerfinu með því að hvort foreldri eigi sjálfstæðan sex mánaða rétt til fæðingarorlofs.
- Til að markmið fæðingarorlofskerfisins nái fram að ganga er sömuleiðis nauðsynlegt að fjárhæðir fylgi launaþróun. Ekki er í frumvarpinu gert ráð fyrir að hámarksgreiðsla úr sjóðnum hækki en hún nemur nú 600.000 krónum á mánuði sem jafngildir um 75% af meðallaunum fullvinnandi launafólks. Kaupmáttur hámarksgreiðslunnar

lækkar um ríflega 3% á milli ára og verður á árinu 2020 enn um 35% lægri en á árinu 2007 en þá nam hámarksgreiðslan um 120% af meðallaunum fullvinnandi.

Húsnæðisstuðningur – Lækkun þrátt fyrir loforð og þörf

- Húsnæðisöryggi, viðráðanlegur húsnæðiskostnaður og jafnt aðgengi að húsnæðismarkaði voru meðal helstu áherslna verkalyðshreyfingarinnar í viðræðum við stjórnvöld í aðdraganda kjarasamninga síðastliðið vor. Sérstaka athygli vekur því að þrátt fyrir mikla umræðu um hlutverk stjórnvalda á húsnæðismarkaði og fyrirheit um víðtækar aðgerðir í húsnæðismálum m.a. í kjölfar skýrslu átakshóps forsætisráðherra um húsnæðismál og yfirlýsingar stjórnvalda í tengslum við kjarasamninga, gerir frumvarpið ráð fyrir að húsnæðisstuðningur fari lækkandi að raunvirði milli ára og áætlanir gera ráð fyrir að svo verði áfram.

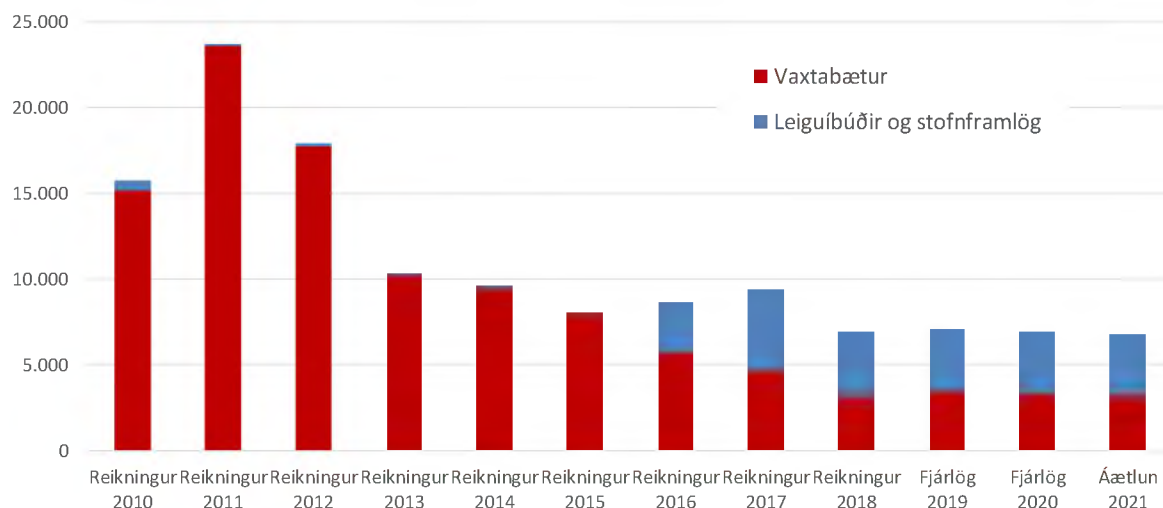
- **Stofnframlög** til almennra íbúða eru áætluð ríflega 3,7 milljarðar króna á árinu 2020 sem er svipað og í fjárlögum yfirstandandi árs en aukning frá fyrri áformum til samræmis við loforð stjórnvalda vegna kjarasamninga. Framlaginu er skv. yfirlýsingunni ætlað að standa undir stofnframlögum til byggingar 600 íbúða í almenna íbúðakerfinu á árinu. Nauðsynlegt er að tryggja að framlagið fylgi þróun byggingakostnaðar til þess að svo megi verða og að gerðar verði upp verðlagsbreytingar á þeim styrkjum sem nú þegar hafa verið greiddir út þannig að stjórnvöld standi að fullu við fyrri skuldbindingar um fjölda íbúða og markmið laga um almennar íbúðir.
- Framlög til **vaxtabóta** halda áfram að rýrna líkt og undanfarin ár og eru áætluð 3,4 milljarðar á árinu 2020 sem er sama fjárhæð og gert var ráð fyrir í fjárlögum yfirstandandi árs. Viðmiðunarfjárhæðir og eignamörk hafa rýrnað verulega í samanburði við laun og fasteignaverð á undanförunum árum sem hefur leitt til þess að heimilum sem fá stuðning í gegnum vaxtabótakerfið hefur fækkað verulega undanfarin ár. Ekki er gert ráð fyrir neinum breytingum á viðmiðunarfjárhæðum og eignarmörkum vaxtabóta á árinu 2019. Í heild hefur húsnæðisstuðningur í gegnum vaxtabótakerfið rýrnað að raungildi um ríflega 70% frá árinu 2013 og heimilum sem fengu vaxtabætur fækkaði um 27.000 milli árunna 2013 og 2018. Eignarviðmið (eignarskerðingarmörk) hafa einungis hækkað um 25% hjá einstæðum og 23% hjá einstæðum foreldrum og sambúðarfólki frá árinu 2010 á sama tíma og fasteignaverð

á höfuðborgarsvæðinu hefur t.a.m. hækkað um ríflega 100%. Þá höfðu bótafjárhæðir (hámarksbætur) verið óbreyttar frá árinu 2010 þar til í fyrra þegar þær hækkuðu um 5%. Til samanburðar má nefna að verðlag hefur frá árinu 2010 hækkað um tæplega 30% og launavísitala um ríflega 83%. Þetta gerir það að verkum að kerfið styður við sífellt færri heimili og jafnvel tekjulág heimili með takmarkað eigið fé í húsnæði detta út úr stuðningskerfinu. Barnafólk við neðri fjórðungsmörk tekna sem á lítið eigið fé í sínu húsnæði (20%) fær í dag t.a.m. lítinn sem engan stuðning í gegnum vaxtabótakerfið.

- Lækkun vaxtabóta verður til þess að þurrka út ávinning lágtekjufólks sem á lítið eigið fé í sínu húsnæði af breytingum á tekjuskattkerfinu á árinu 2020 þannig að skattbyrði að teknu tillit til tilfærslna eykst í reynd.
- Sé horft til þróunar á framlögum til vaxtabóta síðastliðinn áratug má sjá að samhliða tilkomu almenna íbúðakerfisins og vexti stofnframlaga til bygginga hagkvæmra leiguíbúða fyrir tekjulága hafa framlög til vaxtabóta dregist saman um svipaða fjárhæð á sama tíma. Stofnframlögin hafa þannig ekki verið aukin framlög til húsnæðismála eins og þeim var ætlað heldur í reynd greidd með lækkun á öðru stuðningsformi.

Framlög til leiguíbúða/stofnframlaga og vaxtabóta 2010-2021
- milljarðar króna á verðlagi 2019 -

- **Húsnæðisbætur til leigjenda** eru áætlaðar 6,3 milljarðar króna á árinu 2020 og lækka að raunvirði um ríflega 2%. Ætla má því að ekki sé gert ráð fyrir hækkun á bótafjárhæðum húsnæðisbóta sem þýðir að stuðningur við leigjendur minnkar

hlutfallslega. Grunnfjárhæðir húsnæðisbóta hafa hækkað einu sinni, um 4,7%, frá því kerfinu var komið á í upphafi árs 2017 á sama tíma og húsleiga hefur hækkað um ríflega 13% skv. Hagstofu Íslands. Þannig lækkar húsnæðisstuðningur sem hlutfall af húsleigu og húsnæðiskostnaður sem hlutfall af launum hækkar. Vísbendingar um þetta má sjá í tölum frá Íbúðalánasjóði um greiddar húsnæðisbætur en samkvæmt þeim hefur húsnæðiskostnaður að teknu tilliti til húsnæðisbóta að meðaltali farið úr því að vera um 24% af tekjum fyrir skatt í um 27%. ASÍ leggur áherslu á að húsnæðisbótakerfið sem styður við veikustu hópana á húsnæðismarkaði og á í samspili við almenna íbúðakerfið að tryggja viðráðanlegan húsnæðiskostnað fyrir tekjulægstu heimili landsins, fylgi þróun launa og leiguverðs.

- Ekki er gert ráð fyrir því að neinu fé sé varið í aðrar aðgerðir í húsnæðismálum sem fram koma í yfirlýsingu stjórnvalda vegna kjarasamninga þ.m.t. aukinn stuðningur við fyrstu kaupendur og stuðningur við óhagnaðardröfin leigufélög en aðgerðir hvað þetta varðar hafa enn ekki verið útfærðar eða kostnaðargreindar.

Almannatryggingar - Kjör lífeyrisþega dragast aftur úr

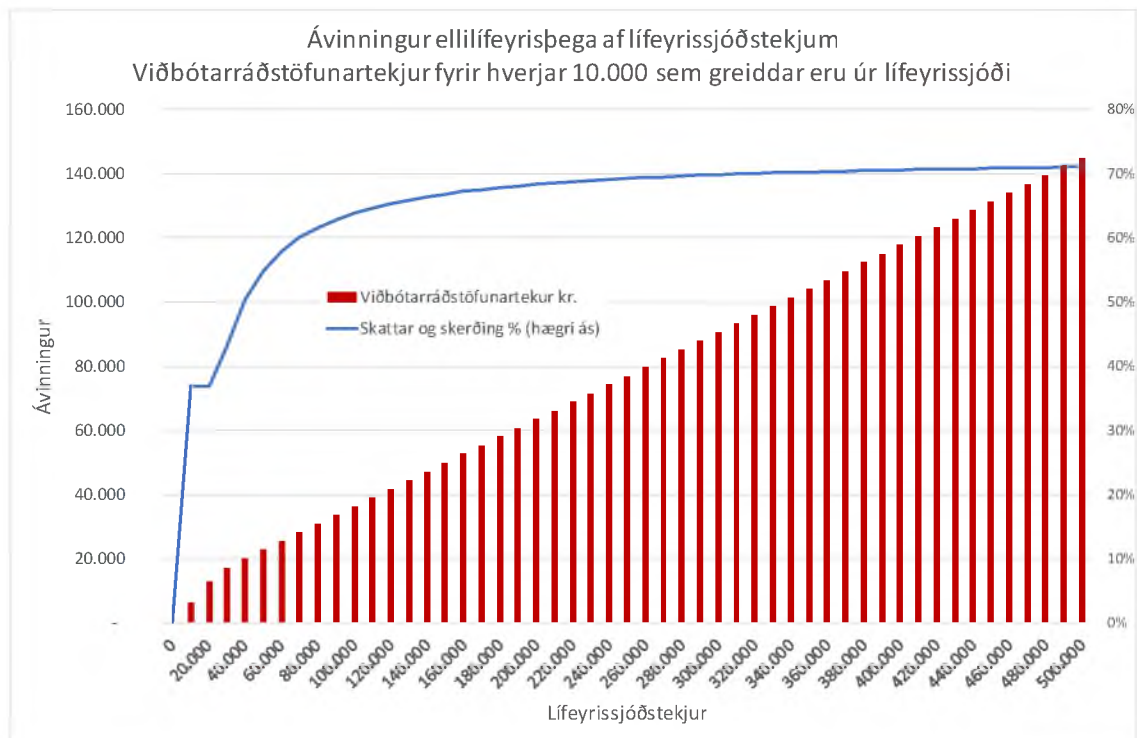
- Frumvarpið gerir ráð fyrir að elli- og örorkulífeyrir almannatrygginga hækki annað árið í röð umtalsvert minna en lægstu laun og kjör lífeyrisþega dragast því aftur úr öðrum hópum. Lagt er til að lífeyrir almannatrygginga hækki um 3,5% í upphafi árs 2020 en lægstu laun hækka skv. kjarasamningum um 5,7% á árinu 2020. Lágmarksframfærsla almannatrygginga fyrir einstakling sem býr einn verður skv. þessu 321.687 kr. á árinu 2020 og hefur þá frá árinu 2018 hækkað úr 300.000 eða um 7,2% á sama tíma og lægstu laun munu hafa hækkað um 11,7% og verða 335.000 kr. Fyrir einstakling sem býr með öðrum verður lágmarksframfærslutrygging um 256.000 kr. og hefur þá hækkað um 7,2% frá árinu 2018. ASÍ telur með öllu óásættanlegt að kjör elli- og örorkulífeyrisþega dragist aftur úr öðrum lágtekjuhópum og mælist til þess að bætur almannatrygginga taki hækkunum til samræmis við lægstu laun á vinnumarkaði.

Aldraðir

- 100 milljónum er skv. frumvarpinu varið til þess að bæta kjör eldri borgara sem eiga takmörkuð réttindi í almannatryggingum hér á landi vegna stuttrar búsetu. Breytingin er til samræmis við tillögur starfshóps um kjör aldraðra sem skilaði tillögum sínum í desember sl. ASÍ styður framgang málsins en bendir á að ekkert kostnaðarmat fylgir tillögunni og með öllu óljóst hvort umrædd fjárhæð dugar til að gera fyrirhugaðar umbætur.

- Gera á breytingar á lögum um almannatryggingar sem auka möguleika til töku á hálfum ellilífeyri almannatrygginga en skilyrði fyrir því eru í dag mjög þröng og heimildin nýtist fyrst og fremst þeim sem verið hafa tekjuháir á vinnumarkaði og eiga góð lífeyrisréttindi úr lífeyrissjóðum. Þetta hefur ASÍ ítrekað gagnrýnt á síðustu árum og leggur áherslu á að breytingunni verði hraðað svo tryggt sé að möguleiki til aukins sveigjanleika við starfslok með töku á hálfum lífeyri standi tekjulægra fólki, sem margt hefur stundað erfiðisvinnu, einnig til boða.
- Ekki er gert ráð fyrir að draga úr óhóflegum tekjutengingum milli lífeyris úr samtryggingarlífeyrissjóðum og almannatrygginga sem draga úr hvata til lífeyrissparnaðar og veikja tiltrú á lífeyrissjóðakerfið. Tekjuskerðingar almannatrygginga gera það að verkum, í samspili við tekjuskattskerfið, að áratuga söfnun lífeyrisréttinda í lífeyrissjóð skilar mörgum óverulegri viðbót í ráðstöfunartekjum. Þannig fær einstaklingur sem býr einn og á 100.000 krónur í lífeyrir úr samtryggingarlífeyrissjóði einungis um 36 þúsund krónur í auknar ráðstöfunartekjur umfram þann sem engin réttindi á þegar tekið hefur verið tillit til tekjuskerðinga almannatrygginga og staðgreiðslu skatta. Eigi viðkomandi 200.000 kr. í lífeyrisréttindi aukast ráðstöfunartekjurnar um 63 þúsund krónur. Þegar lífeyrir úr samtryggingarlífeyrissjóði nær ríflega 570.000 kr. hefur allur réttur til greiðslna úr almannatryggingum þurrkast út og ráðstöfunartekjur nema þá um 417 þúsund krónum á mánuði.

- ASÍ telur mikilvægt að dregið verði úr tekjutengingum milli almannatrygginga og lífeyris úr samtryggingarhluta lífeyriskerfisins til að tryggja launafólki aukinn ávinning af þeim lífeyrissparnaði sem það hefur safnað á starfsævinni.

Öryrkjar

- Gert er ráð fyrir 1 milljarði króna aukalega til örorkulífeyris almannatrygginga til að bæta kjör öryrkja með breytingum á bótakerfi almannatrygginga þar sem tekið verður upp einfaldara og sveigjanlegra bótakerfi vegna skertrar starfsetu. Samráðshópur um breytt greiðslukerfi almannatrygginga sem lauk störfum í maí sl. lagði til verulega uppstokkun á greiðslukerfi almannatrygginga. Hyggist stjórnvöld horfa til þeirra hugmynda við breytingar á kerfinu þarf umtalsvert meira viðbótarfjármagn inn í almannatryggingakerfið auk þess sem forsenda breytinganna er að styrkja alla umgjörð og þjónustu við einstaklinga með skerta starfsgetu og tryggja nægilegt framboð starfa. ASÍ leggur áherslu á að nægilegu fjármagn verði veitt til að gera löngu tímabærar breytingar á örorkulífeyriskerfi almannatrygginga sem tryggja einstaklingum viðunandi framfærslu og þjónustu eftir þörfum. Einn milljarður króna dugur skammt í það verkefni.

Atvinnuleysi og vinnumarkaður – Atvinnuleysisbætur rýrna og of lítið í úrræði

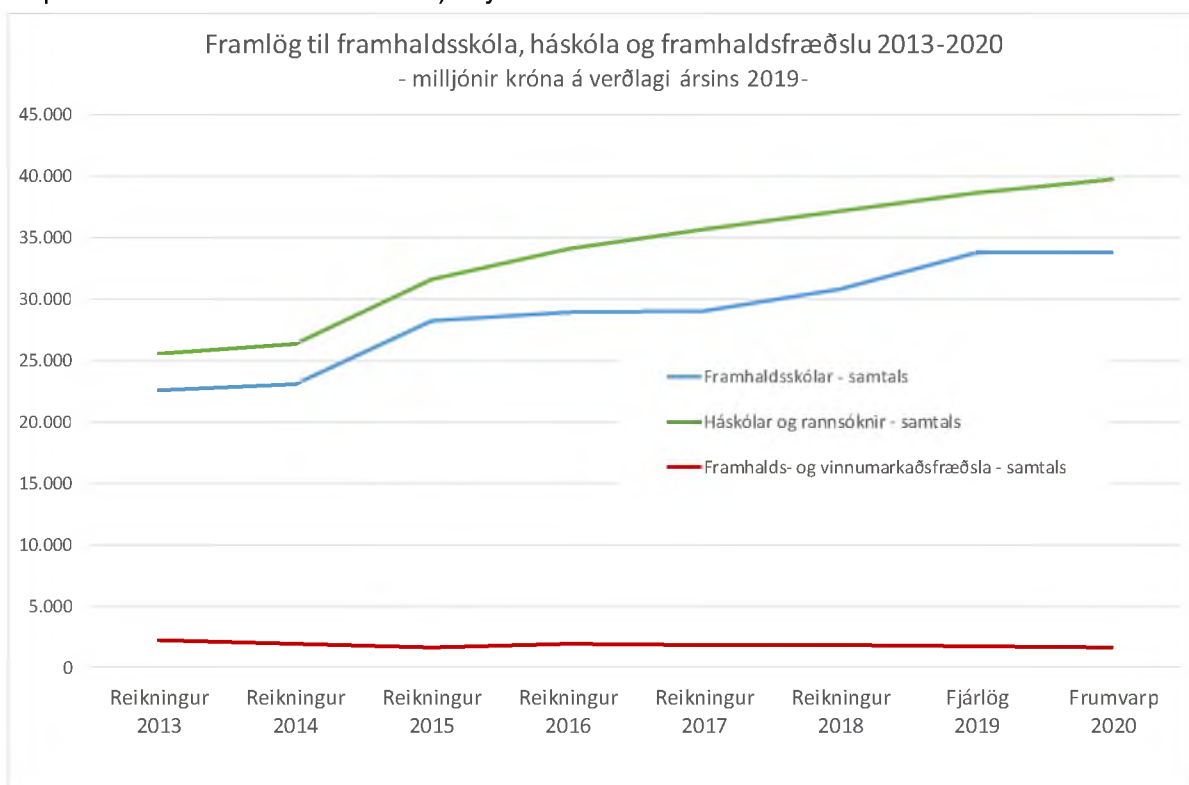
- Frumvarpið gerir ráð fyrir að atvinnuleysisbætur hækki um 3,5% á árinu 2020 sem er umtalsvert minna en lægstu laun sem hækka um 5,7%. Í aðdraganda endurskoðunar kjarasamninga í febrúar 2018 lagði ASÍ ríka áherslu á hækkun fjárhæða atvinnuleysisbóta sem þá voru sögulega lágar sem hlutfall af lágmarkslaunum. Stjórnvöld féllust í kjölfarið á að hækka grunntvinnuleysisbætur í 90% af lágmarkslaunum fyrir fulla dagvinnu. Til að halda því hlutfalli er nauðsynlegt að fjárhæðir atvinnuleysisbóta hækki til samræmis við lægstu laun en vegna misræmis í hækkun bóta og lægstu launa hefur hlutfallið nú farið lækkandi á ný og er nú um 88% og fer niður í 86% á árinu 2020.
- Þrátt fyrir vaxandi atvinnuleysi og aukna þörf fyrir stuðning við atvinnuleitendur sem Vinnumálastofnun hefur takmarkaða getu til að sinna nú þegar er engu viðbótarfé veitt til vinnumarkaðsaðgerða og úrræða til að styðja við atvinnuleitendur.
- Þetta er verulegt áhyggjuefni, einkum í ljósi þeirra breytinga sem orðið hafa á íslenskum vinnumarkaði með fjölgun erlends launafólks og þeim hröðu umbreytingum sem nú eiga sér stað vegna tæknibreytinga á ýmsum sviðum.
- ASÍ leggur ríka áherslu á að veitt verði auknu fjármagni til virkra vinnumarkaðsaðgerða svo tryggt sé að Vinnumálastofnun hafi getu til þess að þróa og byggja upp þjónustu og úrræði sem mæta þörfum þessara hópa. Verð það ekki

gert er veruleg hætt á að einstaklingar festist í auknum mæli í langtímaatvinnuleysi og tapi tengslum sínum við vinnumarkaðinn.

Framhaldsfræðsla – Niðurskurður til menntunar fyrir viðkvæmustu hópanna

- Framhaldsfræðslukerfið þjónustar þá hópa á vinnumarkaði sem hafa minnsta formlega menntun. Þetta eru jafnframt þeir hópar sem talið er að séu í mestri hættu á að missa störf sín vegna tæknibreytinga á næstu árum. Geta framhaldsfræðslukerfisins til að aðstoða einstaklinga við að byggja upp nýja hæfni er því eitt af lykilatriðunum næstu ára. Það skýtur því skökku við að í frumvarpi til fjárlaga skuli framlög til framhalds- og vinnumarkaðsfræðslu fara lækkanði en gert er ráð fyrir um 5% raunlækkun til málflokksins milli ára. Frá árinu 2013 hafa framlög til framhaldsfræðslunnar dregist saman að raunvirði um ríflega fjórðung á sama tíma og framlög til annarra skólastiga hafa aukist um 50%. ASÍ mótmælir þessu harðlega og mælist til þess að stjórnvöld efli þennan hluta menntakerfisins, sem þjónustar þá hópa sem minnsta menntun hafa, til jafns við aðra.

Heilbrigðis- og öldrunarþjónusta – rekstrargrunnurinn of veikur

- ASÍ fagnar því að fjármagni sé veitt til að hraða uppbyggingu á nýjum Landspítala en lýsir verulegum áhyggjum af því að rekstrarfé til sjúkrahússins sé ófullnægjandi. Fyrir liggur að rekstur sjúkrahússþjónustunnar er nú þegar þungur á mörgum sviðum, mönnun ófullnægjandi og biðlistar óhóflegir. Við það bætist að grípa þarf til viðamikilla aðhaldsaðgerða til að halda rekstri innan fjárheimilda. Ljóst er að miðað við umfang og eðli starfsemi sjúkrahússins er sá rekstrargrunnur sem honum er ætlað að starfa innan of þröngur. Alþjóðlegur samanburður á fjármögnun heilbrigðisþjónustu og samanburður á rekstri sambærilegra stofnanna erlendis hefur ítrekað staðfest þetta. Óbreytt staða mun fyrr eða síðar hafa alvarleg áhrif á sjúklinga og starfsfólk í heilbrigðisþjónustu. Stjórnvöldum ber að svara ítrekuðu ákalli þjóðarinnar um fullnægjandi fjármögnun heilbrigðisþjónustunnar.
- Ósamið er við þorra starfsfólks í heilbrigðisþjónustu en aðhaldsaðgerðir í formi lægri launabóta á árunum 2020-2022 munu koma verst niður á heilbrigðis- og velferðarþjónustunni sem þegar eru víða undirmannaðar. Að auki glíma sjúkrahúsinn enn við vanda vegna vangreiddra launabóta í kjölfar kjarasamninga frá árinu 2015 sem hafa umtalsverð áhrif á reksturinn. Óásættanlegt er að fjármagna eigi kjarabætur til heilbrigðisstarfsmanna með niðurskurði á þjónustu og auknu álagi á starfsfólk.
- Gert er ráð fyrir fé til uppbyggingar nýrra hjúkrunarheimila sem er vel auk viðbótarfjármagns til rekstur þeirra. Ekki er þó að sjá að bæta eigi rekstrargrunn hjúkrunarheimila sem flest eiga í umtalsverðum rekstrarvanda. Þá vekur athygli að tíu árum eftir efnahagshrun er enn gert ráð fyrir að framlengja tímabundna undanþáguheimild til að nýta fé úr Framkvæmdasjóði aldraðra til reksturs hjúkrunarheimila. Sjóðurinn sem fjármagnaður er með nefskatti hefur það hlutverk að fjármagna byggingar stofnana fyrir aldraða, mæta kostnaði við nauðsynlegar breytingar og viðhalda slíku húsnæði auk annarra verkefna sem stuðla að uppbyggingu öldrunarþjónustunnar. Eðlilegt er að rekstur öldrunarþjónustunnar sé tryggður með fullnægjandi rekstrarframlögum úr ríkissjóði og Framkvæmdasjóðurinn nýttur í þeim tilgangi sem til hans var stofnað, enda full þörf á því.

Virðingarfyllt,

Henný Hinz
hagfræðingur ASÍ

Nefndasvið Alþingis
Efnahags- og viðskiptanefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 7. október 2019

Efni: Umsögn BSRB um frumvarp til laga um um breytingu á lögum um tekjuskatt og lögum um staðgreiðslu opinberra gjalda (tekjuskattur einstaklinga, barnabætur, persónuafsláttur.

BSRB hefur fengið til umsagnar frumvarp um fjölgun þrepa í tekjuskattskerfinu úr tveimur í þrjú, lækkun persónuafsláttar og hækkun lægri skerðingamarka tekna í barnabótakerfinu.

Fjölgun þrepa

BSRB fagnar því að fjölga eigi skattþrepum í tekjuskattskerfinu en telur að frekari breytinga sé þörf til að efla tekjujöfnun og tekjuöflun kerfisins með viðbótarþrepi á hæstu tekjurnar. Þá veldur það vonbrigðum hversu seint lækkunin á að koma til framkvæmda að fullu. Breytingarnar kosta um 5,5 ma kr. á árinu 2020 og 21 ma kr. árlega þegar breytingin verður að fullu komin til framkvæmda árið 2021. BSRB mótmælir því að tekjutapinu verði fyrst og fremst mætt með aðhaldi í rekstri eins og fram kemur í fjárlagafrumvarpinu í stað frekari tekjuöflunar. Í þessu sambandi má benda á að auðlegðarskatturinn sem var aflagður árið 2014 aflaði tæpra 11 ma kr. í ríkissjóð það ár.

Persónuafsláttur og þrepamörk

Sú breyting að bæði skattleysis- og þrepamörk fylgi sömu viðmiðum er mjög til bóta og tryggir betur tekjujöfnunarhlutverk tekjuskattskerfisins. Í dag fylgir persónuafsláttur vísitölu neysluverðs en þrepamörkin vísitölu launa. Með frumvarpinu er lagt til að bráðabirgðaákvæði LIX í lögum 90/2003 verði framlengt til næstu tveggja ára, sem þýðir að þrepamörkin hækka til samræmis við vísitölu neysluverðs í stað launavísitölu. Um breytingu á viðmiði persónuafsláttar er sett bráðabirgðaákvæði til tveggja ára um sérstaka aðferð við breytingar á persónuafslætti og mun hann lækka fyrir tekjuárin 2020 og 2021. Í greinargerð með frumvarpinu kemur fram að til framtíðar eiga þrepa- og skattleysismörk að hækka til samræmis við vísitölu neysluverðs og framleiðniaukningu vinnuafls. Ekki liggur fyrir hvernig útfæra á reiknireglu fyrir þessi markmið. BSRB hvetur til þess að mælikvarðarnir verði skýrir en valdi ekki árlegri deilu líkt og mælikvarðar til hækkunar í lögum um almannatryggingar.

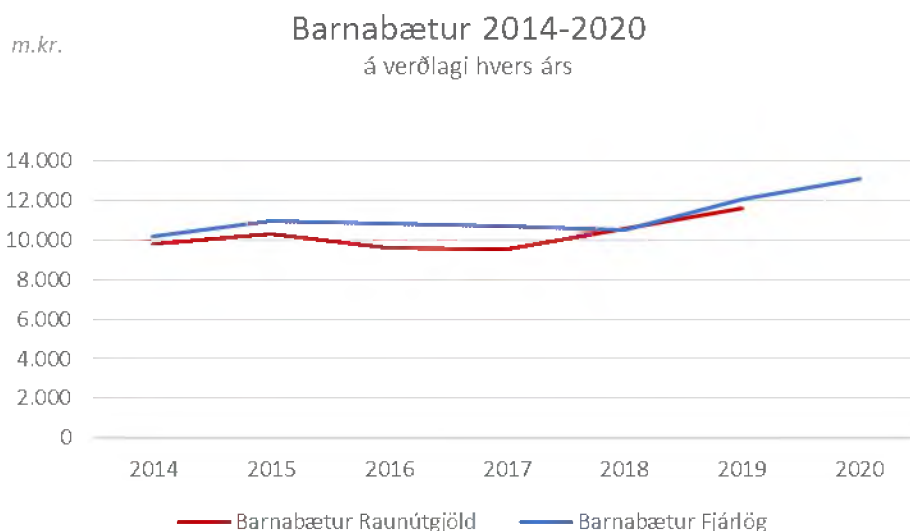
Samnýting skattþrepa (samsköttun)

Í greinargerð með fjármálaáætlun 2020-2024 sem samþykkt var á Alþingi sl. vor er fjallað sérstaklega um samsköttun hjóna og sambýlisfólks og þar segir m.a. að „úrræðið í núverandi mynd [valdi] umtalsverðum neikvæðum hvataáhrifum á vinnuframlag tekjulægri makans, sem er í níu af hverjum tíu tilvikum kona. Meðal Norðurlandanna er umfang samsköttunarúrræða mest á Íslandi og í greiningum OECD á sk. þátttökuskattafleyg síðari sambúðaraðilans inn á

vinnumarkað er slíkur þátttökuskattafleygur hvergi hærri innan OECD en á Íslandi. Samspil samnýtingar skattþrepa við samnýtingu persónuafsláttar veldur því að 46,24% jaðarskattur er á fyrstu krónu aðila sem vill fóta sig á vinnumarkaði ef maki viðkomandi er með tekjur yfir þrepamörkum.“ Í fyrirbyggjandi frumvarpi er lagt til að dregið verði úr samsköttun maka með lækkun þeirrar fjárhæðar sem leyfilegt er að nýta til samsköttunar og skattahlutfallið hækkar um eitt prósentustig frá og með árinu 2021. BSRB hvetur til þess að horfið verði alfarið frá samsköttun tekjuskatts líkt og fjármálaráðherra boðaði í febrúar sl. Atvinnuþátttaka kvenna er mjög há á Íslandi en rúmlega þriðjungur kvenna er í hlutastörfum vegna þess að þær axla meginábyrgð á fjölskyldu- og heimilisstörfum. Heimild til samsköttunnar stuðlar að því að viðhalda þessari kynjuðu verkaskiptingu í fjölskyldum og kjarabili á milli kynjanna.

Barnabætur

Barnabótakerfið er flókið og var flækt enn frekar á yfirstandandi fjárlagaári með viðbótarskerðingarþrepi fyrir mánaðartekjur umfram 458.000 kr. hjá einstæðum foreldrum og 917.000 kr. hjá pörum. Í frumvarpinu er lagt til að lægri skerðingarmörk vegna tekna verði hækkuð úr 300.000 kr. á mánuði í 325.000 kr. hjá einstæðum foreldrum og úr 600.000 í 650.000 kr. hjá pörum. Ekki er lögð til hækkun á hámarksfjárhæðum bótanna, né efri skerðingarmörkum og ekki dregið úr bröttum tekjutengingum. BSRB leggur áherslu á mikilvægi þess að barnabætur eigi að vera almennur stuðningur við fjölskyldur líkt og á öðrum Norðurlöndum. Í greinagerð með fjárlagafrumvarpi fyrir árið 2020 kemur fram að fjárveitingar til barnabóta hækki um 1 ma kr. árið 2020 samkvæmt loforði ríkisstjórnarinnar í tengslum við gerð kjarasamninga á almennum vinnumarkaði. Þar kemur einnig fram að 500 m kr. afgangur sé af fjárveitingum til barnabóta á fjárlagaárinu 2019. Eins og sjá má á meðfylgjandi mynd hafa áætluð útgjöld til barnabóta ekki skilað sér að fullu sl. 6 ár, að árinu 2018 undanskildu. Sum árin hafa barnafjölskyldur orðið af allt að 1,3 ma kr. Mikilvægt er að gengið verði úr skugga um að skerðingarmörk og tekjumörk bótanna séu þannig að hækkunin nái markmiði sínu.

Heimild: Ríkisreikningur og fjárlög

BSRB hvetur til þess að barnabætur verði hækkaðar þannig að bæturnar haldi raungildi sínu og að efri skerðingarmörkin verði hækkuð til samræmis við þau lægri en að öðrum kosti fækkar þeim sem eiga rétt á bótunum.

Samantekt

BSRB fagnar því að lækka eigi tekjuskatt á lægri tekjur en telur að fjölga þurfi skattþrepum enn frekar með hærri skattþrepi á allra hæstu tekjurnar.

Hvatt er til þess að viðmiðunarmörk til hækkunar þrepa- og skattleysismörkum tekjuskattkerfisins verði skýrt skilgreind í lögum svo hækkun hvers árs fylgi opinberum mælikvarða.

BSRB leggur til að samsköttun tekjuskatts hjóna og sambýlisfólks verði aflögð enda dregur hún úr hvata kvenna til launavinnu og viðheldur hefðbundinni kynjaðri verkaskiptingu á heimilum og kjarbili.

Kanna verður sérstaklega hvort viðmiðunarmörk barnabótakerfisins fyrir tekjur og skerðingarmörk séu til þess fallin að viðbótarfjárveitingar skili sér til barnafjölskyldna. BSRB leggur áherslu á að hámarksbætur verði hækkaðar og efri skerðingarmörk tekna hækkuð ekki síður en lægri skerðingarmörk.

Fyrir hönd BSRB

A handwritten signature in blue ink, reading 'Sigr. Ingibj. Ingad.', is positioned above the printed name.

Sigríður Ingibjörg Ingadóttir
hagfræðingur

16.09.2019

Efni: Umsögn Hagsmunasamtaka heimilanna um 3. mál á 150. löggjafarþingi

Frumvarp til laga um breytingu á lögum um tekjuskatt og lögum um staðgreiðslu opinberra gjalda (tekjuskattur einstaklinga, barnabætur, persónuafsláttur)

Hagsmunasamtök heimilanna taka almennt ekki sérstaka afstöðu til fjárlaga eða skattamála nema að því leyti sem einstök efnisatriði þeirra kunna að snerta málefnasvið samtakanna. Að svo stöddu eru því ekki gerðar sérstakar athugasemdir við efni þess frumvarps sem hér um ræðir. Aftur á móti vilja samtökin nota þetta tækifæri til að koma eftirfarandi ábendingu á framfæri.

Eins og alkunnugt er kvað Hæstiréttur Íslands árið 2010 upp dóma sem staðfestu að gengistrygging lánsfjár væri ólögmæt samkvæmt ákvæðum laga nr. 38/2001 um vexti og verðtryggingu. Í kjölfarið féll svo dómur í máli nr. 471/2010 þar sem kveðið var á um að við endurútreikning slíks láns skyldi miða við vexti samkvæmt 4. gr. laga nr. 38/2001 um vexti og verðtryggingu. Með hliðsjón af þeim dómi og á grundvelli laga nr. 151/2010 sem breyttu lögum nr. 38/2001, voru tugþúsundir slíkra lána endurreiknuð og leiðrétt. Í þeim tilfellum sem þau lán höfðu verið greidd upp og endurútreikningar sýndu að lántakendur ættu inneign hjá lánveitanda vegna ofgreiðslu af lánunum, voru þær fjárhæðir í flestum tilvikum endurgreiddar til lántakenda með vöxtum samkvæmt sömu lagaákvæðum. Þar sem vextir teljast almennt til skattskyldra fjármagnstekna var samhliða þessu jafnframt girt fyrir það með ákvæði XL til bráðabirgða við lög nr. 90/2003 um tekjuskatt sbr. c-lið 6. gr. laga nr. 164/2010 um ráðstafanir í ríkisfjármálum, þar sem kveðið var á um að slíkir inneignarvextir skyldu ekki teljast til fjármagnstekna, en af einhverjum óskiljanlegum ástæðum aðeins árin 2010 og 2011.

Þann 15. febrúar 2012 kvað Hæstiréttur Íslands upp dóm í máli nr. 600/2011, og fleiri dóma í kjölfar þess, þar sem mótafst hefur svokölluð fullnaðarkvittanaregla um endurútreikning gengistryggðra lána. Á grundvelli þeirrar reglu hefur þurft að leiðrétta fyrri endurútreikninga slíkra lána, sem hefur í fjölda tilfella leitt til enn frekari lækkunar eftirstöðva þeirra, eða leitt í ljós frekari inneign vegna ofgreiðslna af lánunum sem höfðu þegar verið greidd upp að fullu. Í kjölfarið hafa slíkar inneignir í mörgum tilvikum einnig verið endurgreiddar, með vöxtum samkvæmt 4. gr. laga nr. 38/2001. Vegna ýmissa tafa sem orðið hafa á leiðréttingum endurútreikninga af hálfu lánveitenda, hafa lántakendur þó í fjölda tilfella þurft að bíða lengur en góðu hófi gegnir eftir leiðréttu uppgjöri og eftir atvikum endurgreiðslum. Þar sem fyrningartími slíkra uppgjörskrafna var ákvarðaður til fjögurra ára frá 16. júní 2010 með ákvæði XIV til bráðabirgða við lög nr. 38/2001 sbr. 2. gr. laga nr. 151/2001, þótti nauðsynlegt að lengja þann fyrningartíma í átta ár með breytingu samkvæmt lögum nr. 38/2014. Í greinargerð með frumvarpi til þeirra laga var sú breyting rökstudd með vísan til framangreindra atvika auk upplýsinga um mikinn fjölda ágreiningsmála sem væru enn til meðferðar hjá dómstólum, sem bentu til þess að réttaróvissa tengd gengistryggðum lánunum væri alls ekki úr sögunni.

Eins og að framan var rakið, hafa endurútreikningar og uppgjör vegna gengistryggðra lána, tafist langt umfram það sem virðist hafa verið búist við þegar mótuð var stefna um viðbrögð af hálfu stjórnvalda við þeim aðstæðum sem sköpuðust í kjölfar dóma um ólögmæti gengistryggingar. Vegna þeirra umbreytinga sem hafa orðið á fjármálakerfinu á undanförunum árum, þar sem heilu lánasöfnin hafa jafnvel ítrekað verið færð milli fjármálafyrirtækja, hafa slíkir endurútreikningar tafist svo árum skiptir í einhverjum tilfellum. Hagsmunasamtökum heimilanna er til að mynda kunnugt um tilvik þar sem félagsmenn í samtökunum hafa ekki enn fengið leiðréttan endurútreikning gengistryggðra lána, og jafnvel verið neitað um það af hálfu fjármálafyrirtækja. Jafnframt er fjöldi ágreiningsmála um slík lán enn til meðferðar hjá úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki, eða dómstólum eins og hægt er að sjá á vefsíðum þeirra. Það er því óheppilegt að gildistími ákvæðis XL til bráðabirgða við lög nr. 90/2003 um tekjuskatt, skuli hafa runnið út án þess að vera framlengdur, og að því er virðist án nokkurrar umræðu eða endurskoðunar. Auk þess stendur það í beinu ósamræmi við breytingar á lögum nr. 38/2001 sem framlengdu fyrningu slíkra uppgjörskrafta til ársins 2018.

Í úrskurði yfirséttarnefndar nr. 239/2016 var fjallað um mál einstaklinga vegna gjaldársins 2014, þar sem Ríkisskattstjóri sakaði þá um að hafa vantalið fram sem fjármagnstekjur, vexti sem fjármálafyrirtæki hafði reiknað á endurgreiðslu vegna leiðréttingar á gengistryggðu láni sem hafði verið greitt upp að fullu og umfram það í desember 2011. Yfirséttarnefnd staðfesti ákvörðunina sem þýðir að kærendum verður að óbreyttu gert að greiða 20% fjármagnstekjuskatt af vöxtum á endurgreiðslu fjárhæða sem þau voru í raun hlunnfarin um á grundvelli ólöglegra skilmála í lánasamningum sem fjármálafyrirtæki útbjuggu þrátt fyrir að vera kunnugt um ólögmæti þeirra, og sem þau frömdu með þessu vísvitandi lögbrot gegn tugþúsundum neytenda.

Þessi niðurstaða er gjörsamlega óásættanleg og fer þvert gegn öllu velsæmi. Fjármagnstekjuskattur er í eðli sínu skattur á hagnað af fjárfestingum, en í þessu tilviki var ekki um fjárfestingu að ræða heldur lántöku, og fer slík skattheimta því þvert gegn tilgangi skattsins. Auk þess er í raun enginn hagnaður til að skattleggja, þar sem aðeins er um að ræða endurheimtur þýfis, með sanngjörnum bótum fyrir þann tíma sem hinn brotlegi aðili hafði það undir höndum til eigin afnota. Jafnframt er með öllu óviðeigandi að ríkissjóður skuli geta hagnast á lögbrotum með því að skerða réttmætar endurheimtur brotþola, í brotaflokki sem hefur valdið þjóðinni fordæmalausum búsifjum. Enn fremur brýtur það í bága við almenn jafnræðissjónarmið að mismuna þolendum slíkra brota, á grundvelli þess eins að í sumum tilfellum hafi hinir brotlegu dregið það úr hófi fram að skila þýfinu.

Hagsmunasamtök heimilanna skora hér með á efnahags- og viðskiptanefnd, og Alþingismenn alla, að taka höndum saman um að fella orðin “á árunum 2010 og 2011” brott úr ákvæði XL til bráðabirgða við lög nr. 90/2003 um tekjuskatt. Engin ástæða er til þess að slíkt ákvæði sé tímabundið, þar sem sú takmörkun skapar réttaróreiðu og brenglaða hvata eins og hér hefur nú verið rakið. Jafnframt er nauðsynlegt að kveða á um endurgreiðslu til einstaklinga sem kunna nú þegar að hafa verið krafðir um skatta að ófyrirsynju vegna þeirra mistaka sem urðu við lagasetninguna árið 2010.

- o -

Virðingarfyllt,
f.h. Hagsmunasamtaka heimilanna,

Ásthildur Lóa Þórsdóttir, formadur@heimilin.is

Guðmundur Ásgeirsson, erindreki@heimilin.is

150. löggjafarþing 2019–2020.

skjal ____ — 3. mál.

Breytingartillaga

við frumvarp til laga um breytingu á lögum um tekjuskatt og lögum um staðgreiðslu opinberra gjalda.

Frá Hagsmunasamtökum heimilanna

Á eftir 2. gr. frumvarpsins komi ný grein svohljóðandi:

Eftirfarandi breytingar verða á ákvæði til bráðabirgða XL í lögnum:

a. Orðin „á árunum 2010 og 2011“ í 1. málsl. falla brott.

b. Á eftir 1. málsl. kemur nýr málslíður, svohljóðandi:

Hafi fjármagnstekjuskattur verið lagður á inneignarvexti skuldara skal endurgreiða það fé sem þannig hefur verið innheimt samkvæmt ákvæðum laga um endurgreiðslu oftekinna skatta og gjalda.

Athugasemdir við breytingartillögu þessa.

Tilgangur breytingartillögu þessarar er sá að leiðrétta mistök sem virðast hafa átt sér stað við setningu laga nr. 164/2010 um ráðstafanir í ríkisfjármálum, nánar tiltekið í c-lið 6. gr. þeirra laga. Með ákvæðinu var nýju ákvæði XL til bráðabirgða bætt við lög nr. 90/2003 um tekjuskatt í tilefni af dómum Hæstaréttar Íslands árið 2010 um ólögmati gengistryggingar lánsfjár. Samkvæmt ákvæðinu var gert ráð fyrir því að vextir sem ákvarðaðir yrðu á inneign skuldara vegna ofgreiðslu af gengistryggðu láni skyldu ekki teljast til skattskyldra fjármagnstekna, og þar af leiðandi verða undanþegnir fjármagnstekjuskatti. Af einhverjum ástæðum var gildistími ákvæðisins þó einskorðaður við tekjuárin 2010 og 2011, en eftir það hafa fallið fleiri dómar sem leitt hafa til enn frekari leiðréttinga og lækkunar eftirstöðva eða endurgreiðslu til skuldara og vegna þess hafa margvíslegar tafir orðið á endanlegu uppgjöri slíkra mála í sumum tilfellum. Jafnframt eru enn óleyst ýmis álitaefni er varða uppgjör gengisbundinna lána, og eru fjölmörg ágreiningsmál þar að lútandi enn til meðferðar hjá dómstólum og úrskurðarnefndum á stjórnarsýslustigi. Af þeim sökum var fyrningartími slíkra uppgjörskrafna framlengdur til átta ára frá 16. júní 2010 talið, með lögum nr. 38/2014 um breytingu á lögum nr. 38/2001 um vexti og verðtryggingu. Svo gætt sé samræmis og jafnræðis gagnvart skattgreiðendum er því nauðsynlegt að framlengja gildistíma umrædds ákvæðis um undanþágu vaxta af slíkum uppgjörskröfum frá fjármagnstekjuskatti. Hér er því lagt til að takmörkun á gildistíma ákvæðisins verði felld niður og það verði þess í stað ótímabundið, enda er engin ástæða til slíkrar takmörkunar og heldur ekki útséð með hvenær uppgjöri allra slíkra mála muni verða endanlega lokið. Þá er einnig lagt til að í þeim tilvikum sem vextir af slíkum uppgjörskröfum hafi verið skattlagðir frá lokum upphaflegs gildistíma ákvæðisins, verði það leiðrétt með endurgreiðslu samkvæmt ákvæðum laga nr. 29/1995 um endurgreiðslu oftekinna skatta og gjalda.

KPMG ehf.
Borgartúni 27
105 Reykjavík

Sími 545 6000
Fax 545 6001
Veffang www.kpmg.is

Nefndasvið Alþingis
efnahags- og viðskiptanefnd
nefndasvid@althingi.is

Reykjavík, 24. september 2019

Umsögn KPMG ehf. um „frumvarp til laga um breytingu á lögum um tekjuskatt og lögum um staðgreiðslu opinberra gjalda (tekjuskattur einstaklinga, barnabætur, persónuafsláttur)“, á þingskjal 3 – 3 mál.

Í tölvuskeyti nefndasviðs Alþingis þann 20. september 2019 er KPMG ehf. gefinn kostur á að veita umsögn um framangreint frumvarp til laga. KPMG ehf. hefur kynnt sér frumvarpið og sér ástæðu til að koma eftirfarandi ábendingu á framfæri.

KPMG ehf. virðist sem skatthlutföll hafi misritast í a og b liðum 5. gr. frumvarpsins, þar sem kveðið er á um hlutföll tekjuskatts í staðgreiðslu frá og með upphafi árs 2021. Skatthlutfall í grunnþrepi er tiltekið 20,6% og skatthlutfall í miðþrepi er tiltekið 22,75%, í stað 17% skatthlutfalls í grunnþrepi og 23,5% skatthlutfalls í miðþrepi, samanber tilgreind skatthlutföll í a og b liðum 1. gr. frumvarpsins.

Eftir orðanna hljóðan frumvarpsins er þannig lagt til að innheimtuhlutfall tekjuskatts í staðgreiðslu verði það sama á tekjuárunum 2020 og 2021, sbr. ákvæði til bráðabirgða í 7. gr. frumvarpsins, þrátt fyrir að lögð séu til ólík tekjuskattshlutföll við álagningu opinberra gjalda vegna þessara tekjuára í annars vegar 1. gr. og hins vegar í a lið 4. gr.

Að öðru leyti gefur frumvarpið KPMG ehf. ekki tilefni til athugasemda.

Virðingarfyllt,

KPMG ehf.

Alþingi, nefndarsvið
Austurstræti 8-10
101 Reykjavík

Reykjavík, 8.10.2019
Tilvísun: 20190902030

Kt. 420169- 3889

Efni: Umsögn ríkisskattstjóra um frumvarp til laga um breytingu á lögum um tekjuskatt og lögum um staðgreiðslu opinberra gjalda (tekjuskattur einstaklinga, barnabætur, persónuafsláttur) – 3. þingmál, þskj. 3.

Ríkisskattstjóri hefur þann 20. september 2019 móttengið tölvupóst þar sem óskað er eftir umsögn um framangreint þingmál. Telur embættið rétt að gera eftirfarandi athugasemdir við efni þess almennt og við nánar tilgreint ákvæði.

Megin breytingin sem lögð er til með greindu frumvarpi er að staðgreiðsla opinberra gjalda einstaklinga verði frá 1. janúar 2020 miðuð við þrjú skattþrep í stað tveggja áður. Álagning opinberra gjalda einstaklinga taki mið af þessu frá og með gjaldárinu 2021.

Á staðgreiðsluárunum 2010 til og með 2016 voru skattþrep einstaklinga þrjú en breyttust frá og með staðgreiðsluárinu 2017 í tvö þrep.

Út af fyrir sig er því töluverð reynsla fyrir því að skattþrep einstaklinga séu fleiri en eitt, svo sem var lengst af. Það sem verður þó að hafa í huga er að töluverð hætta er á því að persónuafsláttur sé ranglega nýttur þegar skattþrep eru fleiri, ekki síst hjá þeim sem starfa hjá fleiri en einum launagreiðanda, eða eru að breyta um vinnustaði innan staðgreiðsluársins. Sem dæmi má nefna er að á staðgreiðsluárinu 2017 nam ofnýting persónuafsláttar ríflega 1,8 milljarði króna hjá 11.816 einstaklingum. Meðalfjárhæð ofnýtingar var 156.252 kr. á einstakling. Lang flestir ofnýttu að meðaltali á bilinu 75.381 – 242.019 kr. af persónuafslætti á umræddu ári. Ári síðar, staðgreiðsluárið 2018, ofnýttu 12.322 einstaklingar persónuafslátt að fjárhæð samtals tæplega 1,9 milljarði króna. Meðalfjárhæð nam 156.252 kr. en lang flestir ofnýttu að meðaltali 77.828 – 241.514 kr. Þessir einstaklingar voru því allir í skuld við álagningu opinberra gjalda á árunum 2018 og 2019 með tilheyrandi óþægindum og kostnaði.

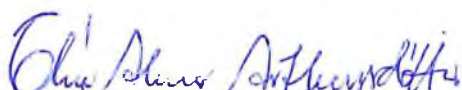
Ríkisskattstjóri hefur reynt að efla eftirlit með nýtingu persónuafsláttar bæði þegar bætt var við skattþrepum og eins þegar persónuafslátturinn var gerður rafrænn og notkun skattkorta hætt. Ljóst er af framangreindum fjárhæðum að nauðsynlegt er að gera enn betur í þeim efnum. Vakin er athygli á því að allt slíkt eftirlit kostar, hvort sem litið er til mannaflaparfar eða tæknilegra lausna. Besta leiðin væri að sjálfsögðu sú að unnt væri að nýta rafrænar aðferðir að öllu leyti við ákvörðun á persónuafslætti hvers og eins einstaklings frá mánuði til mánaðar. Slíkt er þó ekki alveg í sjónmáli að óbreyttu.

Nánnar varðandi a. lið 5. gr. frumvarpsins

Ríkisskattstjóri vill taka fram að athygli fjármála- og efnahagsráðuneytisins hefur verið vakin á því að innsláttarvilla virðist vera á ferðinni í a. lið 5. gr. frumvarpsins. Í stað hlutfallsins 20,6% virðist þar eiga að standa 17%.

Að öðru leyti gerir ríkisskattstjóri ekki athugasemdir við þetta frumvarp.

Virðingarfyllst,
f. h. ríkisskattstjóra

Elín Alma Árhursdóttir

Helga Valborg Steinarsdóttir

4. október
Tilv.: 1909065

Nefndasvið Alþingis
nefndasvid@althingi.is
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

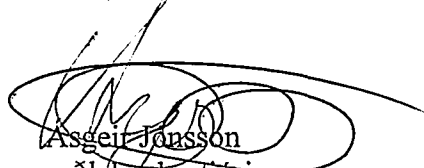
Efni: Umsögn um frv.t.l. um breytingu á lögum um tekjuskatt og lögum um staðgreiðslu opinberra gjalda.

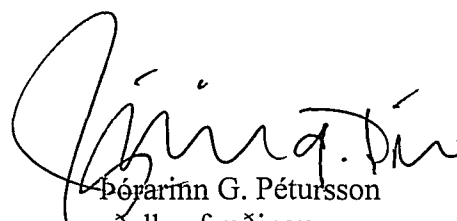
Með tölvupósti dags. 20. september 2019, óskaði efnahags- og viðskiptanefnd Alþingis eftir umsögn um frumvarp til laga um breytingu á lögum um tekjuskatt og lögum um staðgreiðslu opinberra gjalda (tekjuskattur einstaklinga, barnabætur, persónuafsláttur), 3. mál.

Með frumvarpi þessu eru lagðar til breytingar á lögum, sem snúa að tekju- og gjaldahlið ríkissjóðs. Seðlabanki Íslands tekur ekki beina afstöðu til einstakra greina þessa frumvarps heldur horfir Seðlabankinn fyrst og fremst til aðhaldsstigs ríkisfjármála. Umfjöllun Seðlabankans um aðhaldsstig ríkisfjármála verður að finna í Peningamálum 2019/4 sem koma munu út 6. nóvember næstkomandi.

Að öðru leyti gerir Seðlabanki Íslands ekki athugasemdir við frumvarp þetta.

Virðingarfyllst,
SEÐLABANKI ÍSLANDS

Asgeir Jónsson
seðlabankastjóri

Þórarinn G. Pétursson
aðalhogfræðingur

Alþingi
Nefndasvið
Austurstræti 8-12
150 Reykjavík

Reykjavík, 25. október 2019

Efni: Umsögn Öryrkjabandalags Íslands (ÖBÍ) um frumvarp til laga um fjárlög 2020, þingskjöl 1-3, mál 1-3.

Öryrkjabandalag Íslands sendir hér með umsögn um frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2020. Fjárlögin skipta gríðarlegu máli fyrir fatlað fólk enda koma þau meira eða minna inn á alla málaflokka sem varða þennan fjölbreytta hóp fólks. Eftir fullgildingu samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks (SRFF) eru íslensk stjórnvöld skuldbundin til að vinna lög sem þessi í samráði við fatlað fólk, sbr. 3. tölul. 4. gr. samningsins.

Fjárlögin valda vonbrigðum.

ÖBÍ telur gríðarlega mikilvægt að lífeyrir almannatrygginga verði hækkaður verulega og að unnið skuli að gjaldfrjálsri heilbrigðisþjónustu.

Allir málaflokkar sem varða fatlað fólk og örorkulífeyrisþega eru sveltir, og þrátt fyrir að stjórnvöld tali fjálglega um kaupmáttaraukningu öryrkja og að verulegu fjármagni hafi verið bætt við málaflokka fatlaðs fólks og öryrkja þá vantar enn stórlega upp á að fólk geti lifað með reisn í íslensku samfélagi. Afar brýnt er að litið verði sérstaklega til mannréttinda þessa hóps. Íslenska ríkinu ber að tryggja samfélag án mismununar, samfélag þar sem fatlað og langveikt fólk á rétt til lífs til jafns við aðra. Til þess að svo megi verða þarf að gera ráð fyrir verulegri aukningu fjármagns inn í alla málaflokka er varða fatlað fólk.

SRFF var fullgiltur haustið 2016. Mikilvægt er að tryggja fjármagn sérstaklega til innleiða samninginn í íslenskan rétt. Samningurinn felur m.a. í sér skyldu ríkisins til þess að huga sérstaklega að stöðu fatlaðs fólks við alla lagagerð, ekki síst í

fjárlagagerð. Það veldur því sérstökum vonbrigðum að sjá að ekki er bætt í þrátt fyrir ríka þörf, sá beini niðurskurður sem lagður er til með frumvarpinu er óásættanlegur. Tryggja verður einnig fjármagn til fjölgunar NPA samninga, sem eru fyrir marga lykillinn að því þeir getir notið réttar síns til sjálfstæðs lífs, sbr. 19 gr. samningsins.

Efnisyfirlit.

1. Örorka og málefni fatlaðs fólks (27)	1
Bætur skv. lögum um almannatryggingar, örorkulífeyrir (27.1).....	1
Óskertur lífeyrir almannatrygginga hækki verulega	1
Hækkun krónutöluskatta- og gjalda	4
Áhrif fyrirhugaðra skattkerfisbreytinga í fjárlögum á lágtækjufólk	5
Frítækjumörk	6
Tillaga að breytingu:	6
Desember- og orlofsuppbætur	7
Tillögur að breytingum:.....	7
Víxlverkun örorkugreiðslna almannatrygginga og lífeyrissjóða	8
Tillaga að breytingu:	8
Bætur skv. lögum um félagslega aðstoð, örorka	8
Reglugerðarákvæði kemur í veg fyrir að öllum lífeyrispegum sé tryggð lágmarksfjárhæð til framfærslu	8
Tillaga að breytingu:	9
Viðmið fyrir uppbætur á lífeyri	9
Tillaga að breytingu:	10
Málefni fatlaðs fólks (27.3).....	10
Tillaga um breytingu:	10
Sveitarfélög og byggðamál - Sjálfstætt líf	11
Tillaga að breytingu:	11
Samningur Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks (SRFF)	11
Tillaga að breytingu:	12
Valfrjáls viðauki við samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks.....	12
Tillögur að breytingum:.....	12
2. Vinnumarkaður (30)	12
Tillögur að breytingum:.....	13
Starfsendurhæfingarsjóðir	14
Tillaga að breytingu:	14
3. Heilbrigðisþjónusta utan sjúkrahúsa (24)	15

Sálfræðiþjónusta og geðheilbrigðismál	15
Tillögur að breytingum:.....	15
Sérfræðiþjónusta og hjúkrun (24.2)	15
Tillögur að breytingum:.....	16
Tannlækningar.....	16
Tillögur að breytingum:.....	16
Sjúkrapjálfun, iðjuþjálfun og talþjálfun (24.3)	17
Tillögur að breytingum:.....	18
Lyf og lækningavörur (26).....	19
Tillögur að breytingum:.....	19
Hjálpartæki (26.3)	19
Tillögur að breytingum:.....	20
4. Menntamál (20 – 22)	21
Leikskóla- og grunnskólastig.....	21
Tillögur að breytingum:.....	22
Framhaldsfræðsla og menntun óflokkuð á skólastig (22.20)	22
Tillögur að breytingum:.....	23
5. Húsnæðisstuðningur (31) og vaxtabætur.....	23
Húsnæðisbætur	23
Tillaga um breytingu:	24
Vaxtabætur	24
Tillögur um breytingar:	25
6. Fjölskyldumál (29).....	26
Barnabætur	26
7. Lokaorð	27

1. Örorka og málefni fatlaðs fólks (27)

Bætur skv. lögum um almannatryggingar, örorkulífeyrir (27.1)

Í fjárlagafrumvarpi ársins 2020 er lögð til 3,5% hækkun lífeyris, sem þýðir í raun 8.651 kr. hækkun óskerts lífeyris, eða úr 247.183 kr. í 255.834 kr. Í sama frumvarpi er áætluð hækkun launavísitölu 5,5%. Í “Lífskjarasamningunum” er skýrt ákvæði um launaskriðstryggingu sem á að hækka taxta í samræmi við launaskrið í samfélaginu. Ákvæði samninganna um launaskriðstryggingu og hagvaxtarauka hafa ekki verið höfð til hliðsjónar við ákvörðun um hækkun lífeyris almannatrygginga. Hérna er valin sú leið að mismuna lífeyrisþegum, samanborðið við fólk á vinnumarkaði. Þar að auki er 3,5% hækkun ekki í samræmi við 69. gr. laga um almannatryggingar.

Í fjárlagafrumvarpinu er lagt til að raunlífskjarabati lífeyrisþega verði enginn, með 3,5% hækkun þegar vísitala neysluverðs er áætluð 3,4% á þessu ári og 3,2% árið 2020. Hækkanirnar sem lagðar eru til munu ekki ná þeim markmiðum sem lagt er upp með í áherslum ríkisstjórnarinnar um að fólk skuli lifa innihaldsríku og sjálfstæðu lífi með tækifærum til þátttöku í samfélaginu til jafns við aðra.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir samtals 1.100 m. kr. vegna kerfisbreytinga og til að bæta kjör öryrkja. Óljóst er hvernig verja á þessum fjármunum. Til að bæta kjör öryrkja þarf umtalsvert meira fjármagn en 1.100 m.kr. og er ljóst að þessi fjárhæð dugar skammt fyrir málaflokk sem sveltur hefur verið áratugum saman.

Óskertur lífeyrir almannatrygginga hækki verulega

Enn eitt árið eykst gjáin milli örorkulífeyris og lágmarkslauna. Það er ömurlegt að við Íslendingar höfum ákveðið að sumum okkar skuli haldið í sárafatækt lífið á enda. Þó forsætisráðherra vilji ekki biðja fatækt fólk að bíða eftir réttlætinu, bíður það enn. Aðalfundur Öryrkjabandalagsins skoraði á þjóðina að beita sér fyrir því að biðinni ljúki nú þegar. Það veit enginn hver þarf næst að reiða sig á smánarlegan örorkulífeyri.¹

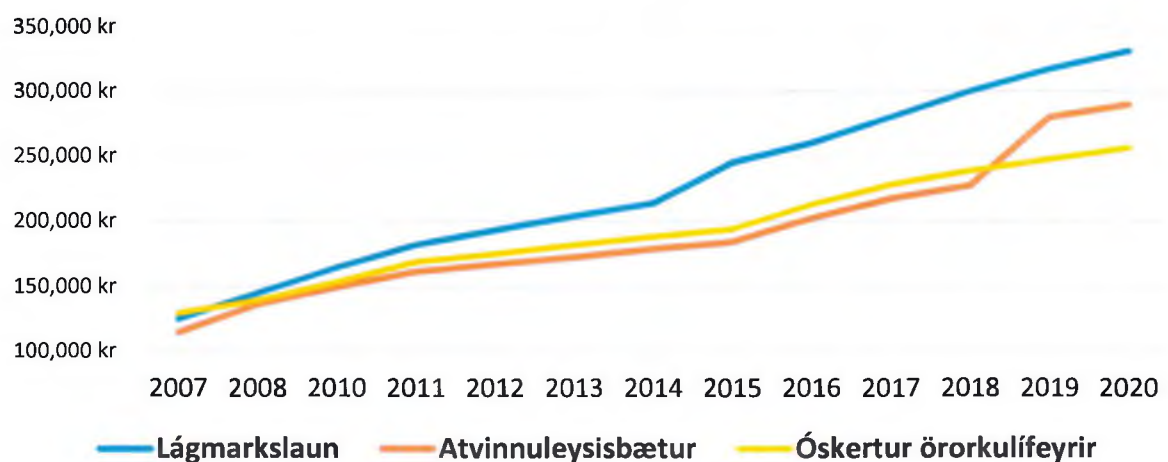
¹ Ályktun aðalfundar ÖBÍ 5. og 6. október 2019: <https://www.obi.is/is/utgafa/frettir/alyktun-adalfundar-oryrkjabandalagsins-um-kjaramal>.

Á árinu 2008 skildu leiðir lágmarkslauna og óskerts örorkulífeyris. Árið 2019 er örorkulífeyrir 70 þúsund kr. lægri en lágmarkslaun. Í því fjárlagafrumvarpi sem liggur nú fyrir Alþingi er enga breytingu að sjá og því mun bilið aukast enn eða um 90 þúsund kr. á mánuði á næsta ári.

Örorkulífeyrir hefur dregist mikið aftur úr eins og sjá má á mynd 1-3 hérna fyrir neðan.²

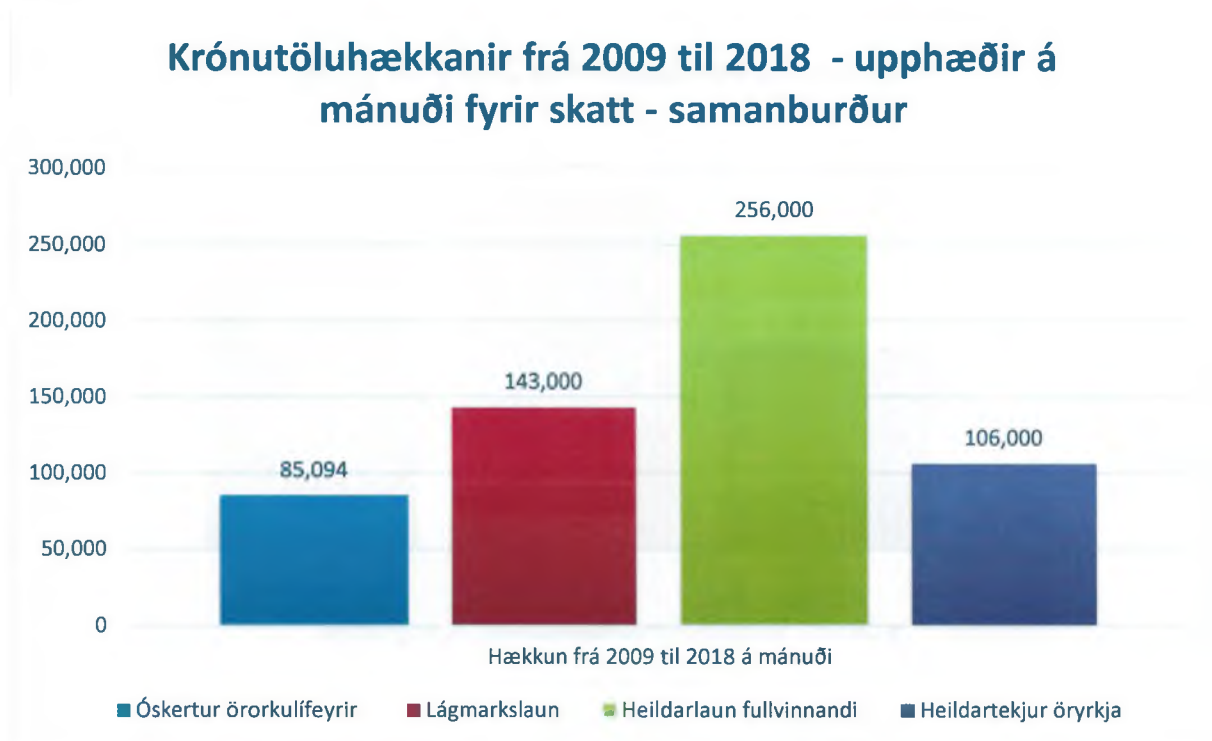
Mynd 1

Þróun fjárhæða óskerts örorkulífeyris, lágmarkslauna og atvinnuleysisbóta - samanburður.

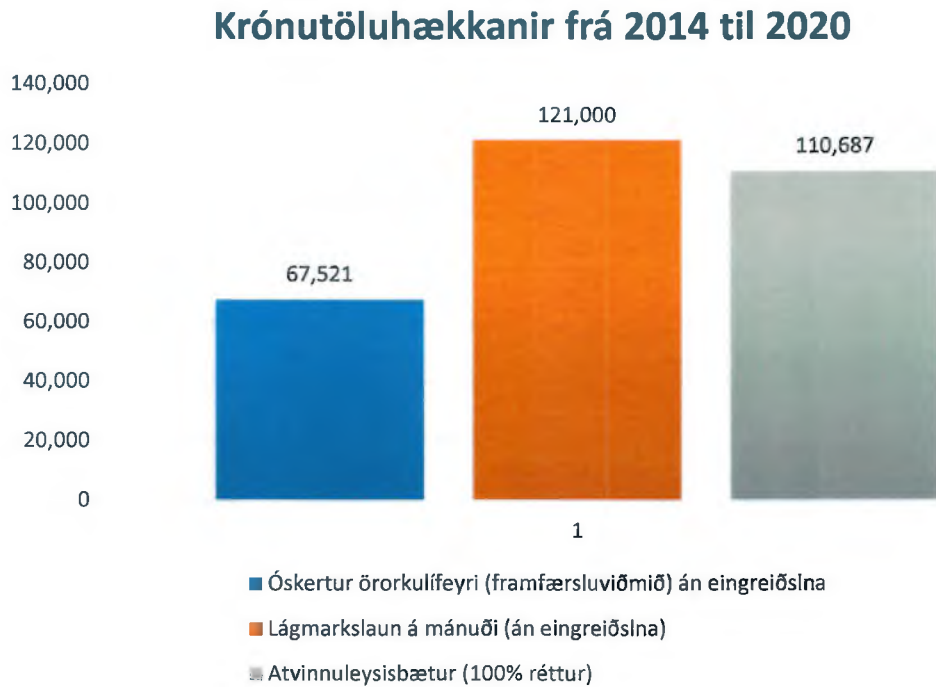

² Nýjustu upplýsingar um heildarlaun á vef Hagstofu Íslands er fyrir árið 2018. Því er ekki hægt að koma með nýrri tölulegar upplýsingar.

Mynd 2

Þá er það nóturlegur samanburður að bera saman hækkunar atvinnuleysisbóta, lágmarkslauna og örorkulífeyris síðustu ár eða frá 2014 til 2020 en á tímabilinu hafa grunnatvinnuleysisbætur náð að halda nokkurn vegin í við lágmarkslaun á meðan örorkulífeyrir hefur hækkað umtalsvert minna. Örorkulífeyrisþegar hafa oftast en ekki mikinn viðbótarkostnað vegna fötlunar sinnar og/eða sjúkdóma auk þess sem um er að ræða framfærslu fólks áratugum saman.

Upplýsingar um árið 2020 miðast við fjárlagafrumvarp ársins 2020.

Atvinnuleysisbætur hafa árum saman hækkað um sömu prósentutölu og lífeyrir almannatrygginga. Með frumvarpinu er lagt til að sú 19% hækkun sem varð á atvinnuleysisbótum 1. maí 2018 skuli enn ekki eiga að ganga til lífeyrisþega. Bilið á milli grunnatvinnuleysisbóta og óskerts örorkulífeyris hefur aukist mjög, er nú rúmar 32 þúsund kr. á mánuði og kemur til með að aukast um 1.000 krónur um áramót. Þykir það skjóta skökku við að grunnatvinnuleysisbætur, sem hugsaðar eru sem skammtímaúrræði, séu umtalsvert hærri en lífeyrir almannatrygginga sem hugsaður er sem langtímaúrræði fyrir einstaklinga sem margir hverjir eiga ekki nokkurn kost á bæta hag sinn. Það er umhugsunarefni á hvaða vegferð ríkisstjórnin og Alþingi eru, þegar svo augljóslega og freklega er gengið fram hjá lífeyrisþegum.

Hækkun krónutöluskatta- og gjalda

Í frumvarpinu er lagt til að hækka eigi tiltekna liði um 2.5%, í ljósi þess að frumvarpið gerir ráð fyrir að verðbólga verði yfir verðbólguþröskulmörk Seðlabankans er hér lagt til að þessar hækkunar verði teknar út til þess að verðbólguþröskulmörk náist.

Þá verður einnig að hafa í huga að krónutölugjöld eru flatir skattar sem leggja sömu gjöld í krónum talið á þann sem hefur mjög lágar tekjur og þann sem hefur mjög háar tekjur. Þannig leggjast sömu gjöld á örorkulífeyrisþega og alþingismenn og ráðherra. Þessar hækkunir hafa því mun meiri áhrif á tekjulága en þá sem meira hafa milli handanna og ganga þvert á markmið boðaðra breytinga á tekjuskattkerfinu sem ætlað er að jafna skattbyrði með því að lækka skatta þeirra lægstlaunuðu.

Áhrif fyrirhugaðra skattkerfisbreytinga í fjárlögum á lágtekjufólk

Í fjárlagafrumvarpinu er því haldið fram að allt frá árinu 2013 hafi lækkun skatta á einstaklinga verið forgangsmál stjórnvalda og að ráðstöfunartekjur hafi stóraukist. Rannsóknir hafa hins vegar sýnt að lágtekjufólk hefur borið sífellt þyngri skattbyrði síðustu árin og því er þessi staðhæfing röng með tilliti til lágtekjufólks.³ Í frumvarpinu er því enn fremur haldið fram að nýtt skattkerfi muni létta til muna skattbyrði lág- og millitekjufólks og að lækkun á tekjuskatti einstaklinga sé umfangsmikil í þágu þeirra tekjulægstu.

Hver er upphæð þeirra skattalækkunar sem örorkulífeyrisþegar geta vænst árið 2020, ef fjárlagafrumvarpið verður að lögum?

Örorkulífeyrisþegi með óskertan örorkulífeyri, 247.183 kr. á mánuði fyrir skatt, greiðir 34.862 kr. í tekjuskatt og útsvar árið 2019 eða 14% tekna sinna. Ef lífeyrir almannatrygginga hækkar um 3,5% (eða í 255.834 kr.), skattprósentan lækkar í 35,04% og persónuafsláttur lækkar í 55.364 kr. í byrjun árs 2020 mun hann greiða 34.280 kr í skatt eða 13% tekna sinna. Ráðstöfunartekjur hans vegna skattkerfisbreytinganna munu því einungis aukast um **582** kr. á mánuði eða 6.984 kr. á árinu. Í fjárlagafrumvarpinu segir enn fremur að nýtt skattkerfi sé í þágu þeirra tekjulægri og muni létta til muna skattbyrði lágtekju- og millitekjuhópa. Áhrif skattkerfisbreytinganna fyrir örorkulífeyrisþega og aðra með mjög lágar tekjur er hverfandi, eins og sjá má á töflu 1.

³ **Sanngjörn dreifing skattbyrði. Hvernig leiðréttu má stóru skattatilfærsluna án þess að veikja veiferðarkerfið.** Skýrsla til Eflingar–stéttarfélags eftir Stefán Ólafsson og Indriða H. Þorláksson, febrúar 2019. **Skattbyrði launafólks 1998-2016.** Hagdeild ASÍ, ágúst 2017.

Tafla 1. Áhrif skattkerfisbreytingar fyrir og eftir hækkun fyrirhugaðar hækkun tekna á milli ára.

	Tegund tekna	Fjárhæð á mánuði	Skatt%	Persónu-afsláttur	Greiddur Skattur	Útborgað	Skattur sem hlutfall tekna	Hækkun ráðstöfunar-tekna vegna skattkerfis-breytinga.
2019	Fjárhagsaðstoð*	185.000	36,94%	56.447	11.892	173.108	6%	
2020	Fjárhagsaðstoð	191.475	35,04%	55.364	11.729	179.476	6%	164 kr.
2019	Óskertur örorkulífeyrir	247.183	36,94%	56.447	34.862	212.321	14%	
2020	Óskertur örorkulífeyrir	255.183	35,04%	55.364	34.280	221.554	13%	582 kr.
2019	Óskertur örorkulífeyrir með heimilisuppbót*	310.800	36,94%	56.447	58.363	252.473	19%	
2020	Óskertur örorkulífeyrir með heimilisuppbót**	321.678	35,04%	55.364	57.352	264.326	18%	1.011 kr.

*Sveitarfélögin taka ákvörðun um fjárhæðir fjárhagsaðstoðar. Fjárhæðir fyrir einstaklinga eru bilinu um 150 til 200 þúsund kr. á mánuði. Í töflunni er fjárhagsaðstoðin hækkuð um 3,5% fyrir árið 2020.

**Einungis 29% öryrkja fær greidda einhverja heimilisuppbót.

Frítekjumörk

Í frumvarpi til fjárlaga 2020 er ekki að finna nein áform um að draga úr tekju-skerðingum á greiðslum til örorku- eða endurhæfingarlífeyrisþega. Frítekjumörk atvinnutekna í lögum um almannatryggingar hafa verið óbreytt frá árinu 2009.

Í umsögnum síðustu ára hefur ÖBÍ ítrekað mikilvægi þess að halda inni frítekjumarki vegna atvinnutekna örorkulífeyrisþega og lögfesta það. Frítekjumark á atvinnutekjur hvetur örorkulífeyrisþega sem hafa vinnufærni, til atvinnupátttöku í því skyni að auka virkni sína og bæta kjör. Á meðan frítekjumarkið stendur í stað og laun á vinnumarkaði hækka, þá skila launahækkanir sér ekki til örorkulífeyrisþega. Ef frítekjumark vegna atvinnutekna hefði hækkað í samræmi við hækkun launavísitölu frá árinu 2009, væri frítekjumarkið komið yfir 207.000 kr. á mánuði í stað 109.600 kr.

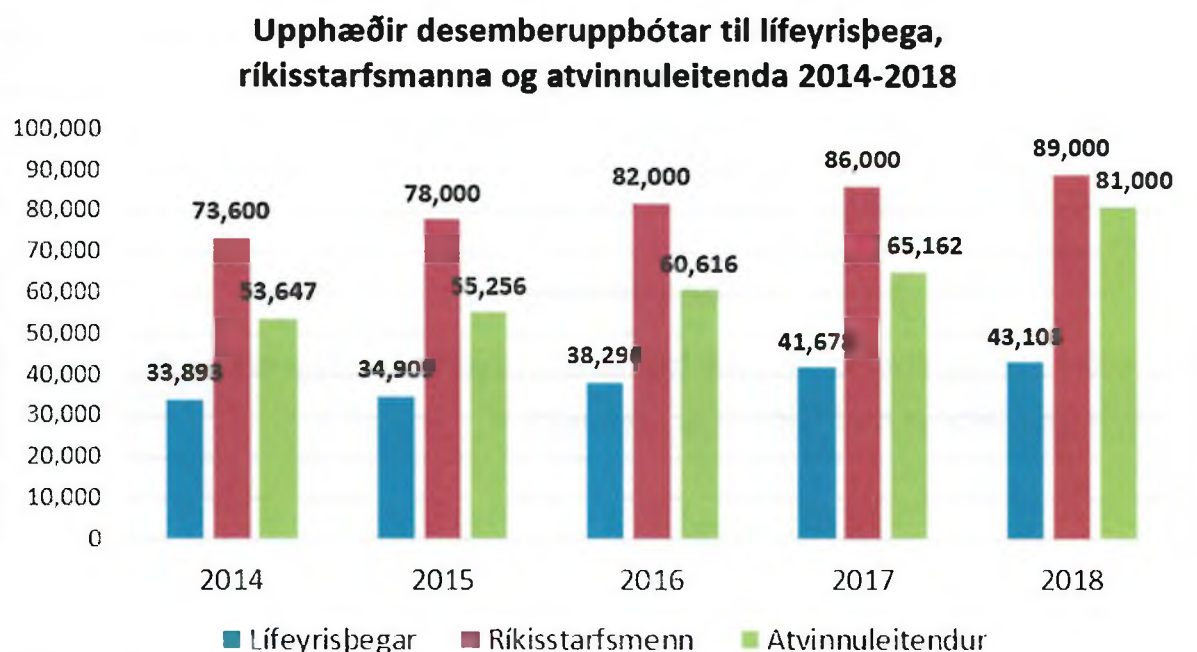
Tillaga að breytingu:

- Frítekjumark vegna atvinnutekna örorkulífeyris verði hækkað að lágmarki upp í 207 þúsund kr. í samræmi við hækkun launavísitölu frá árinu 2009.

Desember- og orlofsuppbætur

Desemberuppbót til lífeyrisþega hefur hækkað mun minna en hjá launafólki og atvinnuleitendum og er upphæðin mun lægri eins og sjá má á mynd 4.

Mynd 4

Mikilvægt er að hafa í huga að einungis hluti lífeyrisþega fær desember- og orlofsuppbætur óskertar þar sem þær eru reiknaðar sem hlutfall af tekjutryggingu og heimilisuppbót, en einungis um 29% örorkulífeyrisþega fá greidda heimilisuppbót. Lífeyrissjóðir greiða ekki orlofs- eða desemberuppbót. Hluti lífeyrisþega fær því enga eða mjög skerta desember- og orlofsuppbót.

Tillögur að breytingum:

- Desemberuppbót til lífeyrisþega verði hækkuð þannig að óskert desemberuppbót til lífeyrisþega (án heimilisuppbótar) verði að minnsta kosti jafnhá uppbót atvinnuleitenda árið 2020.
- Ákvæði um orlofsuppbót lífeyrisþega verði endurskoðað og hækkað í samræmi við upphæð orlofsuppbótar í samningi SA og ASÍ.

Víxlverkun örorkugreiðslna almannatrygginga og lífeyrissjóða

Í frumvarpinu er lagt til að framlengja bráðabirgðaákvæði til að koma í veg fyrir víxlverkun milli örorkugreiðslna frá almannatryggingum annars vegar og frá lífeyrissjóðum hins vegar. Bráðabirgðaákvæði þetta hefur verið í gildi frá 1.1.2014.

Á meðan ekki hefur verið fundin framtíðarlausn í málinu, er slíkt bráðabirgðaákvæði nauðsynlegt til að koma í veg fyrir að lífeyrissjóðsgreiðslur til örorkulífeyrisþega lækki enn frekar eða falli jafnvel niður. Allt frá árinu 2009 hefur ÖBÍ lagt áherslu á að fundin verði framtíðarlausn sem ver hagsmuni allra örorkulífeyrisþega.

Tillaga að breytingu:

- Alþingi setji lög til að koma í veg fyrir að lífeyrissjóðir skerði greiðslur til örorkulífeyrisþega með hliðsjón af tekjum frá TR.

Bætur skv. lögum um félagslega aðstoð, örorka

Reglugerðarákvæði kemur í veg fyrir að öllum lífeyrisþegum sé tryggð lágmarksfjárhæð til framfærslu

Öryrkjabandalag Íslands (ÖBÍ) hefur staðið í áralangri baráttu fyrir þá einstaklinga sem hafa fengið skertar greiðslur vegna ólöglegra aðferða Tryggingastofnunar við svokallaðan búsetuútreikning.

ÖBÍ hefur í áraraðir einnig bent að búsetuútreikningur sérstakrar framfærsluuppbótar byggir á reglugerðarákvæði sem á sér enga lagastoð. Lög nr. 99/2007, um félagslega aðstoð, hafa meðal annars það hlutverk að tryggja að heildartekjur lífeyrisþega séu ekki undir ákveðnum skilgreindum framfærsluviðmiðum. Sérstök framfærsluuppbót er greidd þegar tekjur eru undir framfærsluviðmiði til þess að heildartekjur nái upp í viðmiðið. Framkvæmd ákvæðisins hefur þó verið með þeim hætti að sérstaka framfærsluuppbótin hefur verið skert á grundvelli fyrri búsetu erlendis með sama hætti og aðrir bótaflokkar, þvert gegn tilgangi þess.

Þar er annað dæmi um mál þar sem einstaklingar hafa verið festir í sárafatækt án þess að slíkt byggi á lagastoðum. Einstaklingarnir hafa þurft að reiða sig á heildartekjur sem

eru langt undir öllum tekjuviðmiðum, þar með talið framfærsluviðmiðum skv. lögum um félagslega aðstoð. Á árinu 2017 voru 92 lífeyrisþegar með heildartekjur undir 80.000 kr. á mánuði.

Í meðförum þingsins við frumvarp sem varð að lögum 97/2019, um breytingar á lögum um almannatryggingar og lögum um félagslega aðstoð, hafnaði Alþingi því að setja í lög ákvæði sem átti að festa þessa framkvæmd í sessi. Eðlilegt skref í framhaldinu hefði verið að Alþingi legði sérstaka fjármuni í að hífa þessa einstaklinga upp úr fátæktinni.

Búsetuskerðing sérstakrar framfærsluuppbótar byggir einungis á einu reglugerðarákvæði, sem auðvelt er að afnema. Lausnin er tæknilega einföld og fylgja lítil fjárútlát því að tryggja að þessir fáu einstaklingar séu ekki með heildartekjur undir framfærsluviðmiðinu.

Tillaga að breytingu:

- Afnumið verði reglugerðarákvæði um búsetuskerðingu sérstakrar framfærsluuppbótar. Tryggja þarf fjármagn til að mæta þessari breytingu, sem mun nýtast lífeyrisþegum með lægstu heildartekjurnar.

Viðmið fyrir uppbætur á lífeyri

Í frumvarpi til fjárlaga er ekki ráðgert að hækka framlag fyrir frekari uppbætur skv. lögum um félagslega aðstoð nr. 99/2007. Tekjuviðmiðið var síðast hækkað fyrir nær fimm árum eða í byrjun árs 2015. Þrátt fyrir ákvæði í 12. gr. reglugerðar nr. 1052/2009 um breytingu árlega hefur tekjuviðmiðið verið óbreytt árum saman. Þetta hefur haft það í för með sér að sífellt fleiri lífeyrisþegar með mikinn aukakostnað vegna sjúkdóma eða fötlunar eru að fara á mis við uppbótina. Lítilsháttar hækkun tekna hafði í för með sér að þeir misstu uppbótina. Einstaklingum sem fengu uppbætur á lífeyri fækkaði úr 4.182 í 1.605 frá árinu 2009 til ársins 2018, eða um 2.577, sem þýðir að aðeins rúmur þriðjungur fær uppbótina nú. Gera má ráð fyrir að almennar hækkunir og leiðrétting búsetuhlutfalls hjá einstaklingum hafi fækkað þeim einstaklingum sem fá uppbætur, enn frekar á síðasta ári.

Ljóst er að þörf einstaklinga fyrir uppbæturnar hefur ekki minnkað með árunum, en á hverju ári hefur Alþingi tekið þá ákvörðun að koma ekki til móts við þarfir fólks. Á sama tíma er Alþingi skuldbundið af alþjóðasamningum að tryggja stöðugt bætt lífskjör fólks, en með því að hækka ekki viðmiðin hafa lífskjör þúsunda einstaklinga verið skert.

Brýn nauðsyn er að setja viðbótarfjármagn í þennan lið til að mæta hækkun tekju- og eignaviðmiða, en skv. 6. gr. reglugerðar nr. 1052/2009 segir að uppbætur þessar skuli taka breytingum á sama hátt og bætur og tekjumörk samkvæmt lögum um almannatryggingar.

Tillaga að breytingu:

- Fjármagn fyrir frekari uppbætur verði hækkað til að mæta hækkun tekjuviðmiðs í 6. gr. reglugerðar nr. 1052/2009 í samræmi við árlega hækkun lífeyris almannatrygginga allt frá árinu 2015.

Málefni fatlaðs fólks (27.3)

Samkvæmt frumvarpinu er heildarfjárheimild til málefna fatlaðs fólks fyrir árið 2020 áætluð 601 m.kr. og lækkar um 9.5 m.kr. frá gildandi fjárlögum. Þetta er ólíðandi. Mestu munar um 12.2 m.kr. lækkun framlaga til réttindagæslunnar. Þessi kafli frumvarpsins er með öllu óskýr og óljóst hvernig og í hvað fjármunum verður varið. Markmið kaflans eru þó nokkuð mörg og því nokkuð ljóst að endurskoða þarf það fjármagn sem áætlað er í málaflokkinn.

Tillaga um breytingu:

- Sá niðurskurður sem lagður er til í þessu frumvarpi verði tekinn til baka og tryggt verði fjármagn í alla þá þætti sem undir liðinn falla. Bæta þarf töluverðu í málaflokkinn til þess að íslenska ríkið geti talið sig vera að vinna með sannfærandi hætti að SRFF og í samræmi við samninginn.

Sveitarfélög og byggðamál - Sjálfstætt líf

Réttur til sjálfstæðs lífs fatlaðs fólks er tryggður með 19. gr. SRFF. Sjálfstætt líf er best tryggt með notendastýrðri persónulegri aðstoð (NPA). NPA hefur verið bylting fyrir fatlað fólk. Afleiðing tafa löggjafans á lögfestingu NPA hefur verið sú að fötluðu fólki hefur ekki verið tryggður réttur til samfélagslegrar þátttöku eins og SRFF kveður á um. Fötluðu fólki er m.ö.o. mismunað. Þeim sem ekki fá þjónustuna er haldið eins og fongum heima hjá sér og geta ekki lifað sjálfstæðu lífi.

Réttur fatlaðs fólks til NPA var lögfestur með lögum nr. 38/2018. Í bráðabirgðaákvæði við lögin er fjöldi NPAsamninga takmarkaður til ársins 2022. Með þessu er ríkisvaldið að gera tilraun til þess að kvótasetja mannréttindi. Íslenska ríkið verður að fara að taka skuldbindingar sínar samkvæmt SRFF alvarlega, sem er m.a. að tryggja sjálfstætt líf alls fatlaðs fólks. Þegar einstaklingum er haldið frá því að ráða sínu lífi sjálfir er þeim haldið í stofufangelsum. Með frumvarpi að fjárlögum er enn og aftur verið að leggja til að halda fólki frá virkri þátttöku í samfélaginu.

Tillaga að breytingu:

- Fjármögnun fyrir 172 samninga verði tryggð eða að viðbótar 150 milljónum verði úthlutað til að tryggja réttindi allra þeirra sem sótt hafa um NPA á árinu, og munu sækja um NPA á næsta ári. Í kjölfarið verði bráðabirgðaákvæði (nr. i) í lögum nr. 38/2018 lagt af.

Samningur Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks (SRFF)

Ísland varð aðili að SRFF með fullgildingu hans árið 2016. Í því felst skuldbinding ríkisins til þess tryggja öllu fötluðu fólki þann rétt sem í honum felst. Fjárlagafrumvarpið felur ekki í sér að ætlunin hafi verið að taka þessi mál sérstökum tókum og tryggja trúverðuga innleiðingu samningsins í íslenskan rétt og tryggja fötluðu fólki þá aðstoð og þjónustu sem fatlað fólk þarf á að halda. Þörf er á stórátaki í þessum málum.

Alþingi hefur einnig samþykkt þingsályktun sem tryggir að fyrir Alþingi muni liggja frumvarp um lögfestingu samningsins, eigi síðar en 13. desember 2020. Því þarf einnig að fylgja fjármagn.

Tillaga að breytingu:

Stórátak í mannréttindamálum verður að hefjast án tafar og leggja verður nægilegt fjármagn til þess.

Leggja verður til fjármagn til þess að tryggja að frumvarp til lögfestingar samningsins verði lagt fyrir Alþingi 2020.

Valfrjáls viðauki við samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks

Þegar SRFF var fullgiltur 20. september 2016 lagði Alþingi jafnframt fram þingsályktunartillögu þess efnis að fullgilda valfrjálsan viðauka (e. optional protocol) við samninginn og var þingsályktunartillagan samþykkt samhljóða. Ekki er að sjá í frumvarpinu að gert sé ráð fyrir fjármagni í fullgildingu valfrjálsa viðaukans.

Tillögur að breytingum:

- Fjármagn til fullgildingar valfrjálsa viðaukans verði tryggt.

2. Vinnumarkaður (30)

Kveðið er á um réttinn til vinnu í 27. gr. SRFF. Þar segir að aðildarríkin verði að vinna að því að skapa inngildan vinnumarkað (e. inclusive employment market) sem stendur öllum opinn og er aðgengilegur. Tryggja verður stöðu allra einstaklinga, líka þeirra sem fatlast á þeim tíma sem þeir gegna starfi. Það skal gert m.a. með skýrri stefnumótun, lagasetningu og aðgerðum. Þörf er á stórsókn í þessum málum til þess að skapa vinnumarkað fyrir alla.

Nauðsynlegt er að skapaðar verði aðstæður þar sem einstaklingar með skerta starfsgetu verði hluti af hinum almenna vinnumarkaði. Einstaklingar með skerta starfsgetu hafa oft litla möguleika á að komast út á vinnumarkaðinn þar sem framboð af hlutastörfum, sveigjanlegum störfum og störfum þar sem viðeigandi aðlögun er í boði er mjög takmarkað.

Samkvæmt fjárlagaáætlun á að hefja átak til að finna störf fyrir fólk með skerta starfsgetu. Það er fagnaðarefni og í takt við stjórnarsáttmálann þar sem kemur fram að hið opinbera ætli að skipuleggja framboð hlutastarfa. Nauðsynlegt er að þau hlutastörf sem hið opinbera ætlar að ráðast í og þau störf sem átakið á að skila séu þverskurður af störfum í samfélaginu. Hafa verður í huga að fólk með skerta starfsgetu er eins ólíkt og það er margt og það er grundvallaratriði að fólk fái störf við hæfi þar sem hæfileikar, menntun, reynsla og styrkleikar þess nýtast sem best. Vinnusamningar öryrkja geta í vissum tilvikum aukið atvinnumöguleika fólks með skerta starfsgetu. Skerðingar TR eru þó það miklar í sumum tilvikum að fólk sér ekki hag í því að fara út á vinnumarkað. Dæmi eru um það að fólk hafi misst starf sitt þegar endurgreiðsluhlutfall lækkar og að launakjörum fólks sé haldið niðri til að koma í veg fyrir að samningurinn falli úr gildi. Gleðilegt er að koma eigi á samstarfi milli menntakerfisins og Vinnumálastofnunar um að styðja við atvinnuleit nemenda á starfsbrautum framhaldsskóla og nemenda sem stunda starfstengt diplómanám við Háskóla Íslands.

Tryggja þarf að fjárframlög til málaflokksins séu í samræmi við markmið hans. Það skýtur skökku við að þrátt fyrir fjármagn til vinnusamninga sé aukið lítillega, nægi það ekki til að standa undir núverandi samningum og að til standi að skerða fjármagn töluvert á komandi árum. Ekki er að sjá að fjármagn verði sett í að tryggja viðeigandi aðlögun fólks á vinnumarkaði.

Tillögur að breytingum:

- Stofnaður verði sjóður sem atvinnurekendur geti fengið greitt úr ef kostnaður hlýst af viðeigandi aðlögun á vinnustað.
- Innleitt verði hvatningakerfi fyrir fyrirtæki og stofnanir til að auka starfsmöguleika fólks með skerta starfsgetu.
- Aukið fjármagn verði sett í að styðja atvinnuleit nemenda á starfsbrautum framhaldsskóla og nemenda við starfstengt diplómanám í Háskóla Íslands til að tryggja samfellu frá skóla út á vinnumarkað.

Starfsendurhæfingarsjóðir

Í frumvarpinu er lagt til að starfsendurhæfingarsjóðir fái ekki tekjur af tryggingagjaldi, en fái í staðinn greiðslur af fjárlögum. Greiðslan sem greidd er af ríkinu er þá væntanlega ætlað að standa m.a. undir kostnaði við starfsendurhæfingu þeirra sem falla undir 9. gr. laga um atvinnutengda starfsendurhæfingu og starfsemi starfsendurhæfingarsjóða, það er örorkulífeyrisþega og fólks sem fær greiðslur á grundvelli laga um félagsþjónustu sveitarfélaga, og í raun alla þá sem uppfylla skilyrði þess að njóta starfsendurhæfingar. Starfsendurhæfingarsjóðir verða þá að tryggja raunverulega atvinnutengda starfsendurhæfingu þeirra sem fá framfærslugreiðslur úr opinberum sjóðum og tryggja rétt þeirra til endurhæfingar. Oft sjáum við dæmi þess að fólki er synjað um þjónustu hjá starfsendurhæfingarsjóðum eða að þjónusta við einstaklinga er ekki nægileg. Í því samhengi ítrekar ÖBÍ áður framkomnar athugasemdir um að einstaklingar sem koma til starfsendurhæfingarsjóðs njóta ekki kæruréttar til þess að tryggja rétt sinn til endurhæfingar ef þeim er synjað um þjónustu. Við því verður ríkissjóður að bregðast því framkvæmdin hefur valdið því að kerfi sem algerlega eru fjármögnuð af ríkinu taka á sig skyldur sem starfsendurhæfingarsjóðir ættu að sinna. Það, að einstaklingar njóta ekki kæruréttar, sem myndi fela í sér endurskoðun ákvarðana af óháðum aðila, er afar stór galli á núverandi kerfi og yrði ríkisvaldinu í hag ef slíkur kæruréttur yrði tryggður einstaklingum. Sá sem hefur ekkert að fela og vinnur faglega óttast ekki að ákvarðanir hans eru teknar til endurskoðunar.

Í þessu samhengi verður ÖBÍ jafnframt að taka fram að atvinnutengd starfsendurhæfing er hluti af allri þeirri endurhæfingu sem einstaklingar þurfa á að halda. Fjármagn ríkisins til málaflokksins verður að endurspegla þá staðreynd. Leggja verður frekara fjármagn í aðra endurhæfingu en svokallaða „atvinnutengda starfsendurhæfingu“.

Tillaga að breytingu:

Leggja verður frekara fjármagn í endurhæfingu í víðtækari skilningi en „atvinnutengda starfsendurhæfingu“.

3. Heilbrigðisþjónusta utan sjúkrahúsa (24)

Sálfræðiþjónusta og geðheilbrigðismál

Sálfræðiþjónusta er sjúkratryggðum einstaklingum afar dýr í dag, enda ekki niðurgreidd af ríkissjóði nema að litlu leyti. Afar margir neita sér því um sálfræðiþjónustu t.d. við kvíða, depurð, þunglyndi, svefnleysi eða öðrum röskunum sem hafa áhrif á fjölskyldur viðkomandi og þar með margföldunaráhrif vandans. Afleiðing þess getur verið alvarlegri heilsufarsvandi en ella. Sálfræðimeðferð sem fyrsta íhlutun getur dregið úr innlögnum á sjúkrahús og lyfjanotkun. Þá er hún nauðsynleg í samhengi úrræða margra hópa, t.d. í meðferð við vefjagigt. Fleiri gætu haldið starfsgetu sinni og virkni.

Ekki er hægt að greina í áætluninni hversu há upphæð muni renna til sálfræðiþjónustu. Hins vegar er ljóst að ansi mikið verk er að vinna til að áætlanir stjórnvalda í geðheilbrigðismálum haldi áætlun. Bæta þarf aðgengi að sálfræðingum á heilsugæslustöðvum um land allt og þá er mikilvægt að sálfræðingar séu starfandi í skólum og fangelsum. Bæta þarf stórlega geðheilbrigðisþjónustu við einstaka hópa, s.s. fanga, fólk með þroskahömlun og aldraða.

Tillögur að breytingum:

- Sálfræðiþjónusta verði felld undir þak greiðslupátttöku í heilbrigðisþjónustu.
- Fjármagn verði tryggt svo að geðheilsuteymi verði starfandi í öllum landshlutum árið 2020 og sálfræðingar á öllum heilsugæslustöðvum, fangelsum, grunn- og framhaldsskólum.

Sérfræðiþjónusta og hjúkrun (24.2)

Greiðslupátttaka í heilbrigðisþjónustu

Í stjórnarsáttmála segir: „Ríkisstjórnin ætlar að draga úr greiðslupátttöku sjúklinga í heilbrigðiskerfinu og gera það gagnsærra og skilvirkara. Þar þarf að meta árangur núverandi kerfis með hliðsjón af veikasta fólkinu og skoða þá þætti sem eru ekki hluti af því, t.d. ferða- og uppihaldskostnað, tannlækningar og sálfræðiþjónustu.“

Komið hefur í ljós að nýlegt greiðslupátttökukerfi er dýrara fyrir suma sjúklingahópa en áætlað var og þá vantar mikið upp á að hlutdeild sjúklinga sé á pari við það sem gerist annars staðar á Norðurlöndunum. Í nýja kerfinu greiða lífeyrisþegar 2/3 af kostnaði almennra notenda heilbrigðisþjónustunnar, en hlutfallið var 30-50% í fyrra kerfi. Það er ekki í samræmi við yfirlýst markmið með kerfinu að draga úr kostnaði þeirra sem mest nota heilbrigðisþjónustu. Í fjárlagafrumvarpi 2020 hækka framlög um 300 m. kr. til að draga úr greiðslupátttöku sjúklinga í heilbrigðiskerfinu, en samkvæmt áætlun um 800 m. kr. næstu fjögur ár á eftir. Það munar um 500 m. kr. og það er ekki fyllilega trúverðugt þegar skuldadögum er frestað.

Tillögur að breytingum:

- Ferða- og uppihaldskostnaður, tannlækningar, sálfræðiþjónusta verði þegar sett undir þak greiðslupátttöku í heilbrigðisþjónustu.
- 800 m. kr. hækkun verði á fjárlögum til að draga úr greiðslupátttöku sjúklinga í heilbrigðiskerfinu árið 2020.

Tannlækningar

Á fjárlögum ársins 2018 var lagt til 500 m. kr. framlag til að mæta kostnaði við nýjan samning um tannlæknaþjónustu við örorku- og ellilífeyrisþega, en gjaldskrá endurgreiðslu hafði ekki hækkað frá árinu 2004. Gert var ráð fyrir að samningurinn myndi taka gildi um mitt árið en að kostnaður við að uppfylla hann yrði 1. ma. kr. á ári. Nýr samningur tók gildi 1. september 2018, en þá var ljóst að áætlaður kostnaður hafði verið mjög vanreiknaður og endurgreiðslur ná ekki 75% af gjaldskrá samningsins, heldur aðeins 50%. Þá stendur hópur notenda utan samningsins, sem glímir við afleiðingar slysa, sjúkdóma eða meðfæddis vanda í munnholi. Alls vantar hátt í 1. ma. kr. á ári til 75% endurgreiðslna til lífeyrisþega og til að uppfæra samning um ofangreindan hóp sem stendur utan þess samnings. Áhersla er lögð á að það verði gert. Það má þó gera í skrefum, líkt og gert var með barnasamninginn.

Tillögur að breytingum:

- 500 milljónum verði varið í auka endurgreiðslur vegna tannlæknaþjónustu örorku- og ellilífeyrisþega og fólks sem glímir við afleiðingar slysa, sjúkdóma eða

meðfæddis vanda í munnholi á árinu 2020. Fullar endurgreiðslur verði tryggðar 2021.

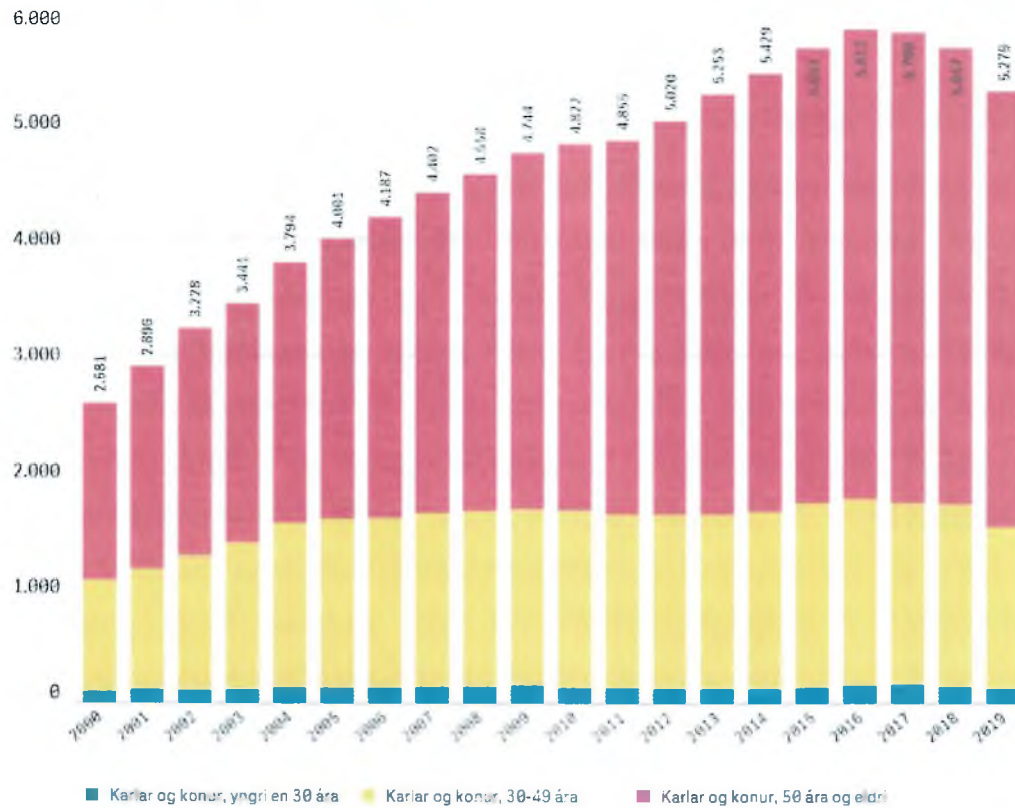
- Tannlæknþjónusta verði felld undir þak greiðslupátttöku í heilbrigðisþjónustu.

Sjúkrapjálfun, iðjupjálfun og talpjálfun (24.3)

Aðalfundur Öryrkjabandalags Íslands, haldinn 4. og 5. október 2019 ályktaði um að mikilvægt sé að fólk hafi gott aðgengi að læknisfræðilegri endurhæfingu. Aðalfundurinn skoraði á heilbrigðisráðherra að flýta boðuðu starfi varðandi mótun stefnu í endurhæfingu, án þess þó að gæði þeirrar vinnu skerðist. Skýr stefna í endurhæfingu á að vera það leiðarljós sem notað er við innkaup slíkrar þjónustu. Fundurinn varaði við gerræðislegum vinnubrögðum sem nú virðast uppi um kaup á þjónustu sjúkrapjálfara. Mikilvægar kerfisbreytingar verða að vera unnar í samráði við notendur, kröfur og útboðsgögn vel unnin og tími til þess að vinna verkefnið fyrir hendi. Fundurinn skoraði á heilbrigðisráðherra að móta stefnuna fyrst og skoða svo kerfisbreytingu í innkaupum og/eða mótun nýrra samskipta þjónustuveitenda og innkaupa á þjónustunni.

Fjöldi með 75% örorkumat- og endurhæfingarmat í gildi í janúar

Eining: Fjöldi í Sjúkðömsgreiningarflokki: Stöðkerfissjúkðömr

Tillögur að breytingum:

- Framlög til þjálfunar verði ekki skert frá fyrri áætlunum.
- Mótun endurhæfingarstefnu verði flýtt.

Lyf og lækningavörur (26)

Lyf (26.1)

Kostnaður sjúklinga vegna lyfjakaupa er afar mikill, enda eru lyf dýr auk þess sem þau eru í efra virðisaukaskattþrepi. Alþjóða heilbrigðismálastofnunin hefur ráðlagt að haldið sé aftur af opinberri gjaldtöku vegna lyfja. Æskilegt væri að fara að dæmi Svía og fella niður virðisaukaskatt á lyfseðilsskyldum lyfjum. Þá þarf strax að fella ýmsa lyfjaflokka undir greiðslupátttöku lyfja, svo sem sýklalyf, róandi og kvíðastillandi lyf, stinningarlyf og hjálpartæki fyrir sykursjúka.

Nýverið varaði forstjóri Lyfjastofnunar við því að landsmenn þurfi að venjast lyfjaskorti⁴. Það er algerlega óásættanlegt.

Tillögur að breytingum:

- Virðisaukaskattur af lyfseðilsskyldum lyfjum verði afnuminn.
- Gert sé ráð fyrir í lyfjastefnu og fjármálaáætlun að innleiðing nýrra nauðsynlegra lyfja verði fjármögnuð svo að við stöndum jafnfætis hinum Norðurlandabjóðunum á tímabilinu.
- Lyfjaflokkar sem ekki falla undir greiðslupátttöku lyfja verði þegar færðir inn í greiðslupátttökukerfið.

Hjálpartæki (26.3)

Á Íslandi er lagður 24% virðisaukaskattur á hjálpartæki. Sjúkratryggingar Íslands (SÍ) ýmist greiða að fullu eða taka þátt í kaupum á nauðsynlegum hjálpartækjum, skv. reglugerð. Þrátt fyrir það getur kostnaður vegna hjálpartækja verið mikill og úthlutun mætir ekki þörfum notenda. Fjöldi hjálpartækja er ekki niðurgreiddur og hefur þeim fjölgað frá hruni, þegar hið opinbera lagði í mikinn niðurskurð í heilbrigðisþjónustu.

Sú þrönga skilgreining sem liggur úthlutun SÍ til grundvallar kemur í veg fyrir að fólk með skerta færni fái þau hjálpartæki sem það þarf til að auðvelda því athafnir daglegs

⁴ <https://www.visir.is/g/2019190929706/segir-landsmenn-thurfa-ad-venjast-lyfjaskorti>

lífs og að takast á við umhverfi sitt. Hún er ekki í samræmi við SRFF um að tryggja aðgengi fatlaðs fólks að hjálpartækjum og annarri stuðningstækni, t.d. upplýsinga- og samskiptatækni, sem auðveldar fólki að vera samfélagslega virkt.

Starfshópur heilbrigðisráðherra um fyrirkomulag um hjálpartæki skilaði ráðherra skýrslu⁵ í byrjun októbermánaðar með tillögum um breytingar á kerfinu. „Meðal þess sem lagt er til er að einfalda skipulag við afgreiðslu og úthlutun hjálpartækja, að endurskoða greiðslupátttöku og draga úr kostnaði notenda, að endurskoða þær forsendur sem lagðar eru til grundvallar við mat á þörf fólks fyrir hjálpartæki og að bæta upplýsingamiðlun um hjálpartæki og viðgerðarþjónustu. Hópurinn bendir einnig á að finna þurfi farveg fyrir reglubundið mat á hjálpartækjum og innleiðingu nýjungar, enda séu hjálpartæki í sífelldri þróun sem mikilvægt sé að fylgjast með svo taka megí gagnlegar nýjungar í notkun.“

Í fjárlagafrumvarpinu er gert ráð fyrir lækkun á fjárheimildum til málaflokksins frá fyrra ári og í áætlun lækka framlög til Sjúkratrygginga Íslands, sem sér um úthlutun, árlega til 2022. Gera þarf ráð fyrir auknum framlögum vegna nauðsynlegra breytinga á kerfinu í fjárlögum ársins 2020 og áfram í áætlunum í tengslum við þær úrbætur sem lagðar eru til í skýrslu starfshópsins.

Þá verður að horfa til aukinnar þarfar þjóðarinnar fyrir hjálpartæki vegna mannfjölgunar og öldrunar þjóðarinnar.

Tillögur að breytingum:

- Frá janúar 2020 verði virðisaukaskattur af hjálpartækjum fyrir fatlað fólk og aldraða afnuminn.
- Framlög til málaflokksins verði aukin í fjárlögum ársins 2020 til að mæta þeirri þörf sem uppi er vegna lýðfræðilegra breytinga, þ.e. fjölgunar og öldrunar þjóðarinnar.

⁵ <https://www.stiornarradid.is/efst-a-baugi/frettir/stok-frett/2019/10/03/Skyrsla-starfshops-um-hjalpartaeki-afhent-heilbrigdisradherra/>

- Framlög til málaflokksins verði stóraukin í fjárlögum til að vinna þær kerfisbreytingar á málaflokknum sem lagðar eru til í skýrslu starfshóps heilbrigðisráðherra um fyrirkomulag um hjálpartæki.

4. Menntamál (20 – 22)

Menntun er mikilvæg fyrir alla, ekki síst fatlað fólk. Í nútímasamfélagi eiga allir að hafa jafnan rétt og aðgang að námi. Því ber stjórnvöldum og menntastofnunum að greiða leið fólks að menntun, hvort sem um er að ræða námsefni og aðstoð við hæfi eða aðgengi að upplýsingum og byggingum.

Bundið er í lög að nemendur með sértækar þarfir hafi jöfn tækifæri og jafnan rétt til náms og njóti til þess viðeigandi stuðnings. Jafnframt eru íslensk stjórnvöld skuldbundin til þess að veita og tryggja sömu þjónustu og réttindi skv. alþjóðasamningum, sbr. 24. gr. SRFF. Framboð til náms fyrir fatlaða nemendur og nemendur með sértækar þarfir á efri skólastigum hefur verið takmarkað og þá hefur aðgengi þeirra að námi og sértækum úrræðum verið af skornum skammti. Samkvæmt stjórnarsáttmálanum boðar ríkisstjórnin til stórsóknar í menntamálum með hagsmuni nemenda og þjóðarinnar allrar að leiðarljósi en ekki er að sjá að fjármagn fylgi þeim fyrirheitum.

Leikskóla- og grunnskólastig

Núverandi löggjöf og stefnumótun fræðslufirvalda felur í sér stuðning við markmið og áherslur skólakerfis án aðgreiningar og eru í samræmi við alþjóðlega sáttmála og samninga sem Íslendingar hafa undirgengist. Dæmi eru um að að fötluð börn og börn með sértækar þarfir fái ekki viðeigandi stuðning í námi. Því er það fagnaðarefni að í frumvarpinu sé lögð áhersla á að auka gæði menntunar og efla gerð og útgáfu námsgagna. Aðgerðir í þá átt eru úttektir á gæðum menntunar m.a. á framkvæmd menntunar án aðgreiningar, námi nemenda með táknmál að móðurmáli og nemenda með alvarlega geðræna-, hegðunar- eða félagslega erfiðleika. Einnig á skv. aðgerðaráætluninni að skima fyrir brotthvarfi nemenda á unglingastigi.

Gleðilegt er að auka eigi úrval námsgagna fyrir nemendur sem nota táknmál í samvinnu við Samskiptamiðstöð heyrnarlausra og heyrnarskertra (SHH).

Ríkið styður þróunarstarf í gegnum Þróunarsjóð námsgagna og er það miður að forgangsatriði í úthlutun hafa aldrei snúið að þróun námsgagna fyrir fatlaða nemendur eða nemendur með sértækar þarfir.

Einnig stendur til að móta nýja menntastefnu til ársins 2030 í víðtæku samráði og er hér með minnt á samráðsskyldu við hagsmunafélög fatlaðs fólks.

Tillögur að breytingum:

- Sú staðreynd að heildarfjármagn í málaflokknum lækkar um 5.m.kr frá gildandi fjárlögum ber ekki með sér þá stórsókn í menntamálum sem stjórnvöldum er tíðrætt um. Lagt er til að auka fjármagn verulega í þennan málaflokk til að tryggja að fatlaðir nemendur og nemendur með sértækar þarfir fái kennslu, stuðning og námsefni við hæfi og geti náð árangri í námi í umhverfi án nokkurrar aðgreiningar.
- Lagt er til að framlag til SHH verði aukið til muna til að hægt sé í raun að efla og þróa útgáfu námsefnis og veita nemendum sem nota táknmál þá menntun sem þeir eiga lögum samkvæmt rétt á.

Framhaldsfræðsla og menntun óflokkuð á skólastig (22.20)

Afar mikilvægt er að efla framhaldsfræðslu og auka tækifæri fatlaðs fólks til að afla sér viðurkenndrar menntunar. Ljóst er að stór hópur þeirra sem útskrifast af starfsbrautum framhaldsskólanna fær ekki tækifæri til að sækja sér aukna menntun. Of fá úrræði eru í boði og dregið hefur úr framboði.

Undir þennan lið eru framlög til SHH sem starfar skv. lögum nr. 129/1990 og til Fjölmennatar sem þjónar fullorðnu fötluðu fólki á grundvelli samnings við mennta- og menningarmálaráðuneytið. Ítrekað hefur verið bent á nauðsyn þess að félagslegur túlkunarsjóður hljóti aukin fjárframlög en slíkt varðar mannréttindi þeirra sem nota félagslegan túlkunarsjóð og rittúlkun svo þeir geti lifað og starfað í samfélaginu til jafns við aðra. Í þessu samhengi má benda á mikilvægi 9., 21. og 24. gr. SRFF sem fjalla

um aðgengi í víðu samhengi, réttinn til tjáningar og skoðanafrelsis og aðgengi að upplýsingum og réttinn til menntunar.

Tillögur að breytingum:

- Framlag til SHH verði aukið verulega svo tryggt sé að allir sem þess þurfi fái félagslega túlkun og rittúlkun og geti lifað sjálfstæðu lífi og eft samfélagsþátttöku sína.
- Fjármagn verði aukið verulega til Fjölmennar til að stuðla að auknum og fjölbreyttari námsúrræðum fatlaðs fólks.

5. Húsnæðisstuðningur (31) og vaxtabætur

Undir húsnæðisstuðning falla húsnæðisbætur til leigjenda og vaxtabætur til kaupenda.

Húsnæðisbætur

Í lögum nr. 75/2016 um húsnæðisbætur kemur fram að fjárhæðir frítekjumarka skv. 1. mgr. 17. gr. og fjárhæð eignamarka skv. 1. mgr. 18. gr. koma til endurskoðunar við afgreiðslu fjárlaga ár hvert með tilliti til þróunar launa, verðlags og efnahagsmála. Í fjárlögum ársins 2020 eru áætluð framlög til húsnæðisstuðnings 6,3 ma.kr. Eins og fram kemur í umsögn ASÍ um fjárlög 2020⁶ mun húsnæðisstuðningurinn því lækka að raunvirði um rúmlega 2%.

Ekki er að sjá að gert sé ráð fyrir fjármagni til hækkunar á grunnfjárhæðumir húsnæðisbóta eða frítekjumarka sem þýðir að stuðningur við leigjendur mun dragast saman að raunvirði og fækka mun í hópi þeirra sem rétt eiga á stuðningi. Samkvæmt frumvarpinu er gert ráð fyrir að framlag til húsnæðisbóta verði óbreytt árið 2021, sbr. áætlun í fylgiriti með því.

Grunnfjárhæðir húsnæðisbóta hafa aðeins einu sinni verið hækkaðar frá því lögin tóku gildi 1.1.2017, en þá voru þær hækkaðar um 4,7% frá 1.1.2018. Vísitala leiguverðs hefur hins vegar hækkað um 8,9% frá sama tíma.

⁶ <https://www.althingi.is/altext/erindi/150/150-43.pdf>

Frá upphafi ársins 2011 fram í ágúst 2018 hækkaði leiguverð um 91%, ef miðað er við þróun vísitölu leiguverðs, sem sýnir þróun leiguverðs í þinglýstum leigusamningum á höfuðborgarsvæðinu.⁷ Í nýlegri skýrslu Íbúðalánasjóðs kemur fram að „árshækkun leiguverðs á höfuðborgarsvæðinu, sem telur um 2/3 af leigumarkaðnum, var um 5,2%. Leiguverð hefur því haldið áfram að hækka umfram almennt verðlag.“⁸ Árum saman hefur leiguverð auk þess hækkað umfram lífeyri almannatrygginga.

Á árinu 2019 hefur hækkunin haldið áfram. Því er algjör nauðsyn að hækka viðmið fyrir húsnæðisstuðning (grunnfjárhæðir og tekju- og eignamörk) í byrjun næsta árs.

Tillaga um breytingu:

- Grunnfjárhæðir auk tekju- og eignaviðmiða hækki að lágmarki í samræmi við vísitölu leiguverðs á árinu.

Vaxtabætur

Vaxtabætur hafa mikilvægu hlutverki að gegna fyrir alla þá sem greiða af húsnæðislánum. Vaxtabyrði er of mikil hér á landi. Mjög mikilvægt er að tekjulágir einstaklingar fái greiddar vaxtabætur til að geta frekar ráðið við greiðslu húsnæðislána. Það er því miður ekki raunin. Sökum þess að eignastofnar fyrir útreikning vaxtabóta eru lágir og hafa verið svo til óbreyttir í næstum áratug, hafa fjölmargir tekjulágir einstaklingar ekki fengið greiddar vaxtabætur undanfarin ár. Fasteignamat hefur hækkað verulega síðustu ár og því teljast þessir einstaklingar ekki skulda nægilega mikið í eigninni sinni enda þótt ekki hafi létt á vaxtabyrðinni. Einstaklingar með heildarárstekjur jafnvel undir 3.600.000 kr. eru ekki að fá greiddar vaxtabætur þrátt fyrir að greiða meira en 30% af ráðstöfunartekjum sínum í vexti af húsnæðislánum og þá er eftir annar tilfallandi kostnaður vegna reksturs og viðhalds húsnæðis. Eigið fé í fasteign skiptir í raun ekki máli ef ráðstöfunarfé stendur ekki undir framfærslu. Húsnæðisstuðningur þarf fyrst og fremst að taka mið af tekjum fólks. Þetta er þess

⁷ Staða og þróun húsnæðismála. Húsnæðisþing 2018. Skýrsla Íbúðalánasjóðs og Velferðarráðuneytisins, bls. 15.

⁸ Húsnæðismarkaðurinn: Mánaðaskýrsla október 2019. Húsnæðissvið Íbúðalánasjóðs. https://www.ils.is/library/4-Hagdeild-skrar/Manadarskyrsla_okt_19_.pdf

valdandi að tekjulágir einstaklingar missa eigið húsnæði og færast yfir á leigumarkaðinn, þar sem leiguverð er enn hærra en afborganir af eigin húsnæði.

Við þessu verður ríkisvaldið að bregðast með markvissum aðgerðum. Í frumvarpinu er lagt til að útreikningsreglur vaxtabótakerfisins verði óbreyttar, sem er mjög miður. Sama fjárhæð er áætluð fyrir árið 2020 og var ráðgerð fyrir árið 2019, eða 3,4 milljarða kr. Framlög til vaxtabóta rýrna því enn eitt árið. Þau voru rúmir 6 milljarðar kr. árið 2017 og tæpir 12 milljarðar kr. árið 2010.

Hækka þarf eignastofna verulega. Eignastofn til skerðingar er í dag m.v. 5 milljónir króna hjá einstaklingi og 8 milljónir króna hjá hjónum en var árið 2010 (vegna ársins 2009) rúmlega 7,1 milljón króna hjá einstaklingi og tæplega 11,4 milljónir fyrir hjón/sambýlisfólk. Þá fellur réttur til vaxtabóta niður við nettóeign upp á 8 milljónir króna hjá einstaklingi en tæplega 12,8 milljónir króna hjá hjónum/sambýlisfólki. Þessi mörk miðuðust við tæplega 11,4 milljónir króna hjá einstaklingi og rúmlega 18,2 milljónir króna hjá hjónum fyrir árið 2009. Á sama tíma hefur fasteignaverð u.þ.b. tvöfaldast.

Enn fremur þarf að hækka tekjuviðmið, en vaxtabætur til einstaklings með 4.000.000 kr. árstekjur, skerðast um 340.000 kr. vegna tekna. Það er veruleg skerðing af ekki hærri tekjum og ekki er að sjá að nokkra breytingu eigi að gera þar á. Hefur tekjutenging vaxtabóta aukist og er í dag 8,5% af tekjum dregið af vaxtagjöldum við útreikning en var 6% fyrir árið 2009.

Tillögur um breytingar:

- Lagt er til að reiknað verði út hversu mikið fasteignamat hefur hækkað frá árinu 2009 og eignamörkin uppfærast í samræmi við þá hækkun.
- Þá er einnig lagt til að lögfest verði að eignastofn fyrir vaxtabætur hækki árlega í samræmi við þróun fasteignamats.

- Ennfremur er lagt til að endurskoðuð verði sú framkvæmd sem er á ákvörðun vaxtabóta sem verið hefur við lýði frá setningu laga nr. 164/2010 en síðan þá hefur ákvörðun um vaxtabætur verið í formi breytinga á bráðabirgðaaákvæði LXI í tekjuskattslögum.

6. Fjölskyldumál (29)

Barnabætur

Barnabætur hafa mikilvægu hlutverki að gegna í lífi barnafjölskyldna og þar á meðal í lífi örorkulífeyrisþega með börn. Tilgangur barnabóta er að tryggja öllum börnum skilyrði til eðlilegs lífs. Rannsóknir hafa sýnt að þúsundir barna á Íslandi búa við skort. Ríkisvaldið hefur skyldum að gegna gagnvart þessum börnum og verður löggjafinn því að grípa til markvissra aðgerða sem skila árangri í baráttunni gegn fátækt. Því er jákvætt skref að hækka viðmiðunarfjárhæðir barnabóta úr 3.600.000 kr. árstekjum hjá einstæðum foreldrum í 3.900.000 kr. og úr 7.200.000 kr. í 7.800.000 kr. hjá hjónum og sambýlisfólki.

Hækkunin er jákvæð, en breytir þó ekki þeirri staðreynd að barnabætur hér á landi eru enn mjög lágtekjumiðaðar. Tekið er undir ábendingu úr umsögn ASÍ um fjárlagafrumvarpið þess efnis að frumvarpið geri „ekki ráð fyrir að grunnfjárhæðir barnabóta hækki sem þýðir að grunnbætur rýrna að raungildi og einungs þeir foreldrar sem hafa tekjur yfir 325.000 kr. á mánuði fá hækkun barnabóta.“ Örorkulífeyrisþegar sem eru einstæðir foreldrar og einungis með lífeyri almannatrygginga sér til framfærslu, munu fá greiddar nær óskertar barnabætur. Hins vegar þar sem heildartekjur þeirra eru undir 325.000 kr. á mánuði, eru þeir ekki í hópi þeirra sem fá hækkun barnabóta.

Vakin er athygli á því að í fylgiriti með frumvarpinu er gert ráð fyrir að framlag til barnabóta verði óbreytt árin 2020 til 2022.

Tillaga að breytingu:

Hækka þarf grunnfjárhæðir barnabóta verulega til að fækka börnum sem lifa við skort.

7. Lokaorð

Það er ósk ÖBÍ að tekið verði tillit til tillagna bandalagsins við meðferð fjárlaga og/eða fjáráukalaga.

Þingmenn eru hvattir til að skoða þau mál sem til umfjöllunar eru á Alþingi hverju sinni með tilliti til SRFF. Verja þarf mannréttindi fatlaðs fólks sérstaklega og er lögfesting SRFF því mjög mikilvæg. Hugsanleg lausn á bágborinni framfylgd réttinda yrði stofnun embættis Umboðsmanns fatlaðs fólks sem yrði svipað uppbyggt og í Noregi.

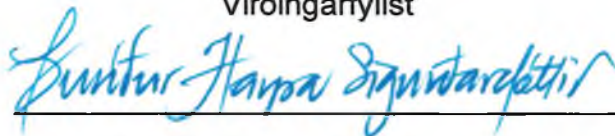
Mikilvægt er að heildarsamtök fatlaðs fólks eigi aðkomu að nefndum og ráðum á vegum allra ráðuneyta, þannig verður að horfa til jafnréttis fatlaðs fólks við skipanir í slíkar nefndir ásamt því að horfa til kynjajafnréttis.

Við hvetjum þingmenn til að leita til ÖBÍ ef málefnið þarfnast frekari útskýringa enda erum við ávallt reiðubúin til ráðgjafar og samstarfs.

Virðum mannréttindi og höfum velferð og mannúð að leiðarljósi í störfum okkar, byggjum betra samfélagið fyrir alla.

Ekkert um okkur án okkar.

Virðingarfyllt

Þuríður Harpa Sigurðardóttir
formaður ÖBÍ

Áskilnaður

ÖBÍ áskilur sér rétt til að gera frekari athugasemdir við frumvarpið á síðari stigum. Einnig eru fulltrúar ÖBÍ reiðubúnir til að funda um efni frumvarpsins.